

Til
Undervisningsministeriet

Dokumenttype
Rapport

Dato
Juli 2011

EVALUERING AF FOR- SØG MED LÆRERUD- DANNELSEN

EVALUERING AF FORSØG MED LÆRERUDDANNELSEN

INDHOLD

1.	Indledning	3
2.	Hovedkonklusioner	6
3.	Forsøgenes målopfyldelse	7
3.1	Forsøgsordningens implementering og betydningen for målopfyldelse	7
3.2	Mål 1. Flere læreruddannede har tre frem for to linjefag	9
3.2.1	Forsøgene samlet set	9
3.2.2	De enkelte forsøg	10
3.3	Mål 2. Linjefagsvalg er styret af de studerendes egne faglige interesser og vurdering af, hvilke fagkombinationer der er hensigtsmæssige i forhold til deres ansættelse i folkeskolen	11
3.3.1	Forsøgene samlet set	11
3.3.2	De enkelte forsøg	13
3.3.3	Tema: Samspil med adgangskrav	14
3.4	Mål 3. Flere studerende vælger naturfag	14
3.4.1	Forsøgene samlet set	14
3.4.2	De enkelte forsøg	14
3.4.3	Tema: Naturfagsområdet	16
3.5	Mål 4. Flere vælger historie, de små sprogfag og andre udsatte fag	18
3.5.1	Forsøgene samlet set	18
3.5.2	De enkelte forsøg	18
3.5.3	Tema: Valg af linjefag – Hvilke forskydninger sker der i øvrigt i de studerendes valg?	19
3.6	Mål 5. De faglige miljøer styrkes på professionshøjskolerne	21
3.6.1	Forsøgene samlet set	21
3.6.2	De enkelte forsøg	21
3.7	Mål 6. Flere søger ind på læreruddannelsen	25
3.7.1	Forsøgene samlet set	25
3.7.2	De enkelte forsøg	26
3.8	Mål 7. Flere i forsøgene gennemfører uddannelsen	27
3.8.1	Forsøgene samlet set	27
4.	Forsøgene med læreruddannelsen	28
4.1	Udbredelsen af forsøgene	28
4.2	Profil af lærerstuderende i forsøgsordningen	29
4.3	Planlægning af og praktiske udfordringer med forsøgene	31
4.4	Forsøgenes implementering inden for læreruddannelsens lovgivningsmæssige rammer?	34
4.5	Fag og didaktik ved reduktionen af linjefagene	35
4.6	Ophævelse af kravet om obligatoriske linjefag	36
4.7	Erfaringer med udbud af et ekstra linjefag	37
4.8	Forsøgenes betydning for udbud af linjefag	38

Bilag 1: Metodebeskrivelse

Bilag 2: Oplæg til evalueringen

1. INDLEDNING

Rambøll har på opdrag fra Undervisningsministeriet gennemført en evaluering af forsøg med læreruddannelsen. Evalueringen er gennemført i perioden marts-juni 2011 i samarbejde med forskningschef Andreas Rasch-Christensen fra VIA University College. Nærværende rapport præsenterer resultaterne af evalueringen.

Baggrund

Læreruddannelsen blev ændret i 2007 for at sikre en højere kvalitet og målretning af uddannelsen i forhold til skolens behov for lærere med en uddannelse af høj kvalitet. Hovedstrukturen i den nye læreruddannelse er en faglig styrkelse af læreruddannelsen og fokus på professionsfagligheden ved færre og større linjefag, specialisering og indgangsforudsætninger til linjefag, integreret samarbejde mellem linjefag og almindelig didaktik i de obligatoriske linjefag (dansk, matematik og naturfag). Dertil kommer, at praktikken er knyttet til de obligatoriske linjefag, og at praktikens progression fungerer som uddannelsens røde tråd. Dette med henblik på at styrke uddannelsens praksisfundering og dermed de nyuddannede læreres kompetencer til selvstændigt og kompetent at træde ind i lærerjobbet efter endt uddannelse. Endelig er det et mål, at de lærerstuderende som hovedregel skal have tre linjefag.

I kølvandet på reformen blev der igangsat tre typer af forsøg med læreruddannelsen:

1. Følgegruppens generelle forsøg med naturfag (naturfagligt fællesforløb påbegyndt i 2008).
2. Standardforsøgene (2010) med:
 - a. Fysik/kemi på 36 ECTS-point
 - b. Natur/teknik på 36 ECTS-point
 - c. Historie på 36 ECTS-point
 - d. Idræt på 36 ECTS-point
 - e. Engelsk som ét af de obligatoriske linjefag.
3. Dimensionerede forsøg (2010) med:
 - a. International linje
 - b. Bacheloropgave i almene læreropgaver
 - c. Læreruddannelse for udenlandske studerende
 - d. Profillæreruddannelser i specialundervisning samt ledelse
 - e. Forsøg med udbud af et ekstra linjefag
 - f. Idræt som første linjefag.

Forligspartierne bag den nye læreruddannelseslov besluttede som led i forliget, at der skal etableres et evalueringsprogram, der sikrer, at forligskredsen kan vurdere den reformerede uddannelses elementer. Evalueringen af forsøgene med læreruddannelsen indgår i evalueringsprogrammet og vil således indgå i det dokumentationsmateriale, som den nedsatte følgegruppe skal anvende til at vurdere den nye læreruddannelse.

Overordnet set har evalueringen af forsøg med læreruddannelsen to formål:

1. At præsentere en samlet vurdering af forsøgene i forhold til lovens målsætninger, principperne i de udmeldte forsøgsrammer og målsætningerne bag forligskredsens beslutning om standardforsøg.
2. At belyse en række udvalgte temaer med særlig relevans for forsøgenes implementering og målopfyldelse, jf. områder beskrevet i følgegruppens oplæg til evaluering af forsøg med læreruddannelsen (se bilag).

Samtlige forsøg indgår i evalueringen, men følgegruppens generelle forsøg med naturfag samt standardforsøgene vil blive prioriteret, jf. aftale med Undervisningsministeriet.

Datagrundlaget for nærværende evaluering er tilvejebragt via en kombination af kvalitative og kvantitative dataindsamlingsmetoder. Følgende dataindsamlingsaktiviteter indgår i evalueringen:

Dokumentanalyse. Rambøll har i forberedelsen af evalueringen analyseret de Centrale Kundskabs- og Færdighedsområder (CKF'ere) og forsøgsansøgninger samt gennemgået eksisterende undersøgelser og rapporter. Formålet med dokumentanalysen er at understøtte en vurdering af vægtningen mellem det didaktiske og faglige i forsøgene samt informere indholdet af spørgesguides og spørgeskema.

Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende. Rambøll har gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt en stikprøve af lærerstuderende, der har deltaget i forsøgene. Formålet med spørgeskemaundersøgelsen er at opnå indsigt i de studerendes oplevelse af forsøgene, herunder forsøgenes betydning for deres valg af linjefag, faglig fordybelse og det faglige miljø på professionshøjskolerne.

*Registerdata fra UNI*C, Professionshøjskolernes Rektorkollegium, og professionshøjskolernes studieadministrative systemer.* Et helt centralt dataelement i evalueringen er registerdata om lærerstuderendes baggrundskaraktistika, linjefagsvalg og gennemførelse. Formålet med registerdataanalyserne er at belyse forsøgenes målopfyldelse i forhold til en række udvalgte mål, herunder mønstre i linjefagsvalg samt frafald og gennemførelse.

Casebesøg på syv udvalgte uddannelsessteder. Rambøll har som et led i evalueringen gennemført syv casebesøg med interview af undervisere, studievejledere, studieansvarlige og studerende. Formålet med casebesøgene er at opnå indsigt i de forskellige nøgleaktørers erfaringsbaserede oplevelser af forsøgenes implementering og målopfyldelse.

En mere detaljeret beskrivelse af dataindsamlingsmetoderne fremgår af metodebilaget.

Metodiske forbehold

Rambøll ønsker at gøre opmærksom på følgende metodiske opmærksomhedspunkter og forbehold:

- *Tidsrammen indebærer, at hovedparten af forsøgene ikke vil være afsluttede.* Vi er bevidste om, at effekten af hovedparten af forsøgene i forhold til eksempelvis de studerendes gennemførelse af læreruddannelsen ikke kan måles inden for evalueringens tidsramme, idet forsøgene først er påbegyndt i 2008 (følgegruppens generelle forsøg med naturfag) samt 2009 og 2010 (standardforsøgene). Således indfinder effekten sig af forsøgene først efter evalueringens afslutning. Det er dog muligt at indsamle nøgleaktørernes erfarings- og forventningsbaserede vurderinger af forsøgenes effekt.

- *Rambøll er i forbindelse med kvalitetssikringen af de indsamlede registerdata blevet opmærksom på en række usikkerheder.* For det første er der uforklarede uoverensstemmelse mellem de data, Rambøll har indsamlet for linjefagsvalg for 2010, og de data, der tidligere er indsamlet af UNI*C for samme periode. For det andet foreligger der ikke sammenlignelige data over tid. Disse kilder til usikkerhed er beskrevet mere fyldestgørende i metodebilaget. I praksis betyder det, at der i forhold til registerdata ikke er draget konklusioner på baggrund af mindre forskelle mellem år eller forsøg, og samtidig afrapporteres data på et overordnet niveau på grund af de beskrevne usikkerheder. Derfor skal resultaterne generelt tolkes som *indikationer* på tendenser blandt de lærerstuderende.
- *Forsøgene spænder over strukturelle ændringer af uddannelsen til betydelige ændringer af uddannelsesindhold og udbydes i forskellige specifikke udformninger på forskellige udbudssteder.* For evalueringen betyder det, at spørgsmålet om, hvad de forskellige forsøgstyper har afstedkommet bliver mere kompliceret, idet det bliver vanskeligt at sondre imellem, hvad der skyldes forsøgene, og hvad der skyldes den måde, forsøgene er blevet *implementeret* på lokalt. Implementeringen af forsøgene indgår derfor som et centralt element i evalueringen.
- *Det er kun enkelte uddannelsessteder, der udbyder linjefagene både efter lovens model og i henhold til standardforsøgene.* Det er således svært at sammenligne forsøgene med den ordinære uddannelse.

Ovenstående punkter har samlet set haft betydning for de analyser, der er gennemført i forbindelse med evalueringen. Det er Rambølls vurdering, at det tilvejebragte datagrundlag, på trods af de ovennævnte forbehold, stadig er brugbart til at vurdere forsøgenes overordnede målopfyldelse. Dette skyldes blandt andet, at temaer og målopfyldelse som forventet belyses fra flere kilder. Der vil løbende i rapporten blive gjort opmærksom på datakvalitet, hvor det er relevant.

Rapportens opbygning

Rapporten er struktureret som følger:

- I kapitel 2 præsenteres evalueringens hovedkonklusioner med særligt fokus på målopfyldelse.
- I kapitel 3 vurderes forsøgenes målopfyldelse både i forhold til om forsøgene samlet set har opfyldt målsætningen og de enkelte forsøgstypers bidrag til målopfyldelsen.
- I kapitel 4 redegøres for forsøgenes konkrete implementering og udbredelse, herunder planlægning og praktiske udfordringer ved forsøgene.

En beskrivelse af evalueringens metode samt oplægget til evalueringen fremgår af bilag.

2. HOVEDKONKLUSIONER

I dette kapitel præsenterer Rambøll hovedkonklusionerne af evalueringen. Det overordnede formål med evalueringen er at vurdere forsøgenes målopfyldelse i forhold til følgende målsætninger:

1. Flere læreruddannede har tre frem for to linjefag
2. Linjefagsvalg er styret af de studerendes egne faglige interesser og vurdering af, hvilke fagkombinationer der er hensigtsmæssige i forhold til deres ansættelse i folkeskolen
3. Flere studerende vælger naturfag
4. Flere vælger historie, de små sprogfag og andre udsatte fag
5. De faglige miljøer styrkes på professionshøjskolerne
6. Flere søger ind på læreruddannelsen
7. Flere i forsøgene gennemfører uddannelsen.

Hovedkonklusionerne er struktureret i forhold til målene.

Mål 1. Flere læreruddannede har tre frem for to linjefag. Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgene samlet set i betydeligt omfang giver flere læreruddannede, der har tre frem for to linjefag. Flere forsøg har indbygget i forsøgsdesignet, at de studerende opnår tre linjefag. Andre forsøg muliggør, at de studerende kan have forsøgsfaget og samtidig to andre fag, hvor det i den oprindelige model kun ville have været muligt at få to linjefag.

Mål 2. Linjefagsvalg er styret af de studerendes egne faglige interesser og vurdering af, hvilke fagkombinationer der er hensigtsmæssige i forhold til deres ansættelse i folkeskolen. Rambølls overordnede vurdering er, at de studerende først og fremmest vælger linjefag ud fra egne faglige interesser, men derudover også ud fra en vurdering af, hvilke fagkombinationer der er hensigtsmæssige i forhold til deres ansættelse i folkeskolen. Forsøgene bidrager positivt til, at de studerende kan tilgodese faglige interesser og fremtidige jobmuligheder.

Mål 3. Flere studerende vælger naturfag. Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgene ikke i betydeligt omfang har bidraget til, at flere studerende vælger naturfag. Således har der kun været en svag stigning i antallet af studerende, der vælger naturfag som første linjefag siden det generelle forsøg med naturfag blev indført, mens der har været en beskedent samlet stigning på de naturfaglige standardforsøg.

Mål 4. Flere vælger historie, de små sprogfag og andre udsatte fag. Rambøll vurderer, at forsøgene ikke har markant betydning for, at flere studerende vælger udsatte fag, herunder de praktiske/musiske fag og de små sprogfag. Antallet af studerende, der vælger de udsatte fag (ud over historie) er mere eller mindre uændret, med minimale udsving. Kun for historie vurderes der at være sket en stigning i takt med indførelsen af forsøgene.

Mål 5. De faglige miljøer styrkes på professionshøjskolerne. Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgenes påvirkning af det faglige miljø i uddannelsen generelt set er begrænset. Således kan forsøgene samlet set ikke siges at have en afgørende indflydelse på de faglige miljøer for de studerende – hverken positiv eller negativ. Enkelte forsøg – profillæreruddannelsen og læreruddannelsen for udenlandske studerende – bidrager dog til at skabe et særskilt fagligt miljø blandt de studerende. I forhold til underviserne er forsøgenes betydning ligeledes begrænset.

Mål 6. Flere søger ind på læreruddannelsen. Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgene samlet set kun i begrænset omfang har bidraget til øget rekruttering til læreruddannelsen. Enkelte forsøg har bidraget ved at tiltrække andre studerende.

Mål 7. Flere i forsøgene gennemfører uddannelsen. Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgene ikke på nuværende tidspunkt kan siges at have markant indflydelse på de studerendes gennemførelse af læreruddannelsen. Den tidsmæssige placering af evalueringen i forhold til forsøgenes igangsættelse gør dog, at det er for tidligt endegyldigt konkludere på dette mål. Det kommende års gennemførelsesfrekvens vil give mulighed for at konkludere mere entydigt på dette mål.

3. FORSØGENES MÅLOPFYLDELSE

Det følgende kapitel præsenterer en mere uddybende beskrivelse af forsøgenes målopfyldeelse. Rambøll har for de enkelte målsætninger foretaget en vurdering af, om forsøgene samlet set har opfyldt målsætningen. Dertil kommer en vurdering af de enkelte forsøgstypers bidrag til målopfyldeelsen (fx følgegruppens generelle forsøg med naturfag og standardforsøg med fysik-kemi) i det omfang, datagrundlaget tillader det. Indledningsvist har Rambøll fundet det hensigtsmæssigt at skitsere rammen for forsøgenes implementering, da denne vurderes at have betydning for vurderingen af målopfyldeelse.

3.1 Forsøgsordningens implementering og betydningen for målopfyldeelse

Dette afsnit beskriver de forskellige tilgange til implementering og de forskellige opfattelser af forsøgene, som er identificeret på uddannelsesstederne. En beskrivelse af implementeringen vurderes at være væsentlig, da implementeringen har betydning for forsøgenes målopfyldeelse.

Forsøgene spænder over strukturelle ændringer af uddannelsen til betydelige ændringer af uddannelsesindhold. Dertil kommer, at forsøgene udbydes i forskellige specifikke uddannelser på forskellige udbudssteder. Disse forhold bidrager til, det både på uddannelsesstederne og i nærværende evaluering er vanskeligt at sondre imellem, hvad der skyldes forsøgstyperne, og hvad der skyldes den måde, forsøgene er blevet *implementeret* på lokalt.

Implementering af forsøgene

I forbindelse med casestudierne på uddannelsesstederne er det blevet tydeligt, at institutionernes implementering og opfattelse af forsøgene varierer markant. Der tegner sig et billede af, at forsøgene er blevet implementeret inden for rammerne af de forskellige uddannelsessteders generelle studiestruktur. Det betyder i praksis, at de forskelle, der er på opbygningen af uddannelsen på uddannelsesstederne, også viser sig i implementeringen af forsøgene. Forskellene vedrører blandt andet tilrettelæggelsen af forsøgsfagene på de forskellige studieår, og om der samlæses mellem forskellige forsøg.

Nogle uddannelsessteder afvikler linjefag på 36 ECTS-point over et år, mens de på andre uddannelsessteder afvikles over to år. Denne forskel afspejler sig også i afviklingen af forsøgene, hvilket betyder, at forsøgene med reduktion af linjefag fra 72 ECTS-point til 36 ECTS-point både afvikles som fag, der løber over et og to år. På samme måde afvikles linjefagene på 72 ECTS-point og eksempelvis det generelle forsøg med naturfag på forskellige måder. Her er en model at afvikle faget med det naturfaglige fællesforløb og specialiseringen på henholdsvis første og andet studieår. En anden model er, at de studerende tager naturfagligt fællesforløb og specialiseringen parallelt i de to første studieår. I en tredje model afvikles forsøget over tre år.

Der er også forskel på, i hvilket omfang der samlæses¹. Inden for naturfagsområdet finder samlæsning eksempelvis sted mellem naturfagligt fællesforløb og natur/teknik på 36 ECTS-point samt mellem specialiseringerne og naturfagene på 36 ECTS-point. Samlæsningsspørgsmålet analyseres mere uddybende i afsnit 4.3, men nævnes i denne sammenhæng for at understrege, at forsøgene er blevet implementeret med betydelig variation på forskellige uddannelsessteder.

¹ Samlæsning vil i denne henseende sige at flere studerende undervises samtidig på tværs af årgang, niveau, studieordning eller fag, af praktiske eller pædagogiske grunde.

Opfattelsen af forsøgene

De forskellige forsøg opfattes meget forskelligt af aktørerne på uddannelsesstederne. Det dækker i vid udstrækning over, at forsøgene har meget forskellig karakter. Således er oplevelsen i forbindelse med evalueringen, at studieansvarlige, undervisere og studerende ikke oplever flere af forsøgene som *egentlige* forsøg i hverdagen. Det gælder særligt det generelle forsøg med naturfag, forsøg der omfatter reduktion af fagene, og i mindre grad udbud af engelsk som obligatorisk linjefag. Disse forsøg opfattes i hverdagen som en tilpasning af uddannelsens struktur – forstået som ændringer i fagenes placering eller længde.

Omvendt er der andre forsøg, hvor der er stor opmærksomhed på, at indholdet af undervisningen er ændret i forbindelse med forsøgene. Det gælder for eksempel profil læreruddannelsen og professionsbachelorprojekt i almene læreropgaver. Der er således forskellige opfattelser af forsøgene på institutionerne – fra praktiske tilpasninger til innovative nyskabelser.

For at skabe overblik over forsøgene kan de inddeles på to dimensioner. Den ene dimension vedrører, om forsøgene primært fokuserer på struktur, eller om de omvendt fokuserer på uddannelsesindhold. Den anden dimension vedrører, om forsøgene forudsætter en dimensionering fra Undervisningsministeriets side.

Figur 3.1: Typologi for forsøgene med læreruddannelsen

	Primært forsøg med struktur	Primært forsøg med indhold
Ikke-dimensionerede forsøg (tilladelse ikke påkrævet)	• Det generelle forsøg med naturfag • Engelsk som første linjefag • Forsøg med reduktion af omfang (historie, idræt, fysik/kemi og natur/teknik på 36 ECTS-point)	
Dimensionerede forsøg (tilladelse påkrævet)	• Idræt som første linjefag • Ekstra linjefag	• Profillæreruddannelse • Bacheloropgave i almene læreropgaver • International linje (herunder engelsk på 36 ECTS-point) • Læreruddannelse for udenlandske studerende

Det skal understreges, at opdelingen ikke er entydig. Eksempelvis har der været undervisere på flere uddannelsessteder, der i forbindelse med casestudierne har givet udtryk for, at placeringen af engelsk som første linjefag har stillet krav om at tilpasse undervisning til førsteårsstuderende. Ændringen af fag fra 72 til 36 ECTS-point betyder selvsagt også en tilpasning af det stof, der skal dækkes. Desuden betyder det generelle forsøg med naturfag at studerende kan få andre specialiseringer i deres linjefag, hvilket også er en indholdsmæssig ændring. Det ændrer dog ikke ved, at disse forsøg er en ændring af placeringen eller længden på kendte uddannelseselementer.

Flere undervisere og studieledere har givet udtryk for en opfattelse af og en frustration over, at der har været mange ændringer og forsøg med læreruddannelsen, både før og efter loven blev vedtaget i 2007 og at disse forsøg blot er et udsnit ud af mange ændringer og forsøgsordninger. En underviser udtrykker det sådan, at vedkommende er vant til forsøg, idet uddannelsen lever i en evig forsøgstilstand. Dertil kommer, at forsøgene er blevet meldt ud ad flere omgange, og at nogle af forsøgene har skiftet fra at være dimensionerede forsøg til at være standardforsøg.

Blandt undervisere og studieledere har flere desuden givet udtryk for, at det generelle forsøg med naturfag og forsøgene med reduktion af linjefagene på 72 ECTS-point er, hvad der er blevet betegnet som "lappeløsninger" på den nuværende lovgivning, der opfattes som uhensigtsmæssig. I forhold til de problemer i den nye læreruddannelse, som "lappeløsningerne" skal adressere, er der blevet argumenteret for:

- At formålet med naturfagligt fællesforløb er vanskeligt at se for fysik/kemi-interesserede studerende – særligt hvis de ikke får undervisningskompetence.
- At der er en generel opfattelse af, at folkeskolerne foretrækker lærere med mere end to linjefag af hensyn til mulighederne for at skabe en høj samlet linjefagsdækning.

En underviser udtrykte meget klart en opfattelse af, at forsøgene på uddannelsesstedet kunne deles op i "lappeprojekter og udviklingsprojekter", hvor sidstnævnte dækkede over det dimensionerede forsøg på stedet. Blandt studielederne er der givet udtryk for, at forsøgsfagene er implementeret, som de plejer: Standardforsøgene er ændringer af vægtningen af uddannelsens elementer, men "selve faget" ændres ikke.

3.2 Mål 1. Flere læreruddannede har tre frem for to linjefag

Et helt centralt mål med forsøgene er, at flere læreruddannede skal have tre frem for to linjefag. Rambøll har ved hjælp af registerdata undersøgt udviklingen i antallet af linjefag blandt lærerstuderende over tid.

Målopfyldeelse: Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgene samlet set i betydeligt omfang giver flere læreruddannede, der har tre frem for to linjefag.

3.2.1 Forsøgene samlet set

Flere forsøg har indbygget i forsøgsdesignet, at de studerende opnår tre linjefag. Andre forsøg muliggør, at de studerende kan have forsøgsfaget og samtidig to andre fag, hvor det i den oprindelige model kun ville have været muligt at få to linjefag. Ingen forsøg mindsker muligheden for at have tre linjefag. På den baggrund kan det meget klart konkluderes, at forsøgene medvirker til, at flere studerende får tre linjefag.

Hvis de studerende vælger et linjefag på 36 ECTS-point som deres andet linjefag, betyder det, at de vil få tre linjefag. Som det fremgår af tabellen nedenfor, steg andelen af studerende, der som andet linjefag valgte et fag på 36 ECTS-point fra 41 % til 69 % fra 2009 til 2010. Altså en stigning på 28 procentpoint. 15 % af dem, der valgte et linjefag på 36 ECTS-point i 2010, valgte et af de fire standardforsøg, der inkluderer en reduktion af faget. Herudover er det forventeligt, at en del af dem, der har valgt et ikke-forsøgsfag på 36 ECTS-point som andet linjefag, planlægger at tage et forsøgsfag som tredje linjefag. På den baggrund er det rimeligt at konkludere, at forsøgsfagene har medvirket til at øge andelen af læreruddannede, der får tre linjefag.

Tabel 3.1: Valg af linjefag på henholdsvis 36 og 72 ECTS-point i 2009 og 2010

	2009	2010
	Andel	Andel
Valgt andet linjefag på 72 ECTS-point	59 %	31 %
Valgt andet linjefag på 36 ECTS-point	41 %	69 %
I alt	100 %	100 %
Valgt forsøgsfag på 36 ECTS-point		15 %

Kilde: Bearbejdning af data fra Undervisningsministeriet indsamlet af Professionshøjskolernes Rektorkollegium og Uni•C for Undervisningsministeriet. Data for Professionshøjskolernes Rektorkollegium dækker både over endelige valg af andet linjefag og foreløbige valg af tredje linjefag. For 36 ECTS-pointsfag i 2009 er antallet af studerende derfor delt med to.

Med afsæt i spørgeskemaundersøgelsen tegner der sig et billede af, at størstedelen af de studerende forventer at afslutte uddannelsen med henholdsvis tre linjefag (63 %) eller fire linjefag (21 %). Dette indikerer, at stigningen i antallet af linjefag fra 2009 til 2010 kan forventes at være varig. Det bør dog bemærkes, at alle de adspurgte deltagere i et forsøgsfag således ikke nødvendigvis afspejler forventningerne blandt lærerstuderende generelt.

Tabel 3.2: De studerendes forventede antal linjefag

Hvor mange linjefag forventer du i alt at tage på lærerstudiet?	Antal studerende	%
To linjefag	28	12 %
Tre linjefag	143	63 %
Fire linjefag	48	21 %
Ved ikke	9	4 %
I alt	228	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende ($n=228$).

3.2.2 De enkelte forsøg

For nogle af forsøgene er det en indbygget effekt, at de studerende vil få tre frem for to linjefag. Det gælder selvsagt for forsøget med et ekstra linjefag, idet de studerende med dette forsøg nødvendigvis må få mindst tre linjefag, men det gør sig også gældende for følgende forsøg:

- *Det generelle forsøg med naturfag* giver de studerende linjefagskompetence i mindst tre linjefag. Vælger den studerende to små linjefag efter dette forsøg, vil de studerende dimittere med linjefagskompetence i fire linjefag.
- For de forsøg, der indebærer en reduktion af fagene fra 72 til 36 ECTS-point (*natur/teknik, fysik/kemi, historie og idræt på 36 ECTS-point*), vil konsekvensen være, at de studerende nødvendigvis må tage mindst tre linjefag for at opnå tilstrækkelig mange linjefagspoint, medmindre de vælger at tage begge aldersspecialiseringer for dansk eller matematik.
- Det dimensionerede forsøg med *profiluddannelse i specialundervisning samt ledelse giver som en integreret del af forsøgsdesignet de studerende tre linjefag*. Dog er et af disse linjefag ikke undervisningsfag i folkeskolen. Det gælder for profillæreruddannelsen i specialundervisning samt ledelse for to af fagene, idet det er indbygget i forsøget, at de studerende tager linjefaget specialpædagogik.
- Det dimensionerede forsøg med *læreruddannelse for udenlandske studerende* giver – også som en integreret del af forsøgsdesignet – de studerende tre linjefag.

For standardforsøget med *engelsk som første linjefag* samt for de dimensionerede forsøg *”international linje”* (hvor engelsk er første linjefag) og *idræt som første linjefag*, sker der ingen automatiske ændringer af antallet af linjefagene. Det er dog fremført i interviewene, at engelsk som første linjefag i praksis betyder, at flere studerende får tre linjefag, fordi engelsk-interesserede tidligere typisk tog dansk først og derefter var nødt til at tage det toårige engelskfag, hvorved de kun fik to linjefag. Nu tager de engelsk først, hvilket giver mulighed for at vælge blandt de mindre fag – en mulighed mange ifølge casebesøgene benytter.

3.3 Mål 2. Linjefagsvalg er styret af de studerendes egne faglige interesser og vurdering af, hvilke fagkombinationer der er hensigtsmæssige i forhold til deres ansættelse i folkeskolen

En tredje målsætning med forsøgene er, at de studerende vælger linjefag med afsæt i deres egne faglige interesser og ud fra en vurdering af jobmæssige muligheder. Rambøll har i forbindelse med casestudierne og spørgeskemaundersøgelsen blandt de studerende undersøgt, i hvilken grad de studerendes linjefagsvalg er styret af de studerendes egne faglige interesser og de studerendes vurdering af, hvilke fagkombinationer der er hensigtsmæssige i forhold til deres ansættelse i folkeskolen. Ligeledes har Rambøll undersøgt forsøgenes betydning for de studerendes muligheder for at tilgodese både faglige interesser og fremtidige ansættelsesmuligheder i linjefagsvalget.

Målopfylde: Rambølls overordnede vurdering er, at de studerende først og fremmest vælger linjefag ud fra egne faglige interesser, men derudover også ud fra en vurdering af, hvilke fagkombinationer der er hensigtsmæssige i forhold til deres ansættelse i folkeskolen. Forsøgene bidrager positivt til, at de studerende kan tilgodese faglige interesser og fremtidige jobmuligheder.

3.3.1 Forsøgene samlet set

Det er den personlige faglige interesse, der har den primære og største betydning, når der skal vælges linjefag. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at størstedelen af de studerende (87 %) er *enige* eller *helt enige* i, at de valgte forsøgsfaget på baggrund af deres faglige interesser. Dertil kommer, at 77 % af de adspurgte studerende mener, at "faglige interesser er vigtigere end efterspørgslen efter bestemte linjefagskompetencer i skolen i valget af linjefag." De fremtidige ansættelsesmuligheder er dog ikke uden betydning, idet cirka halvdelen af de studerende (48 %) ligeledes giver udtryk for, at de efterfølgende muligheder for ansættelse indgik i linjefagsvalget.

Tabel 3.3: Studerendes vurdering af motivation bag linjefagsvalg

Hvor enig/uenig er du i følgende udsagn om, hvad der har motiveret dit valg af forsøgsfaget?	Helt enig	Hverken/eller			Helt uenig	Ved ikke/ikke relevant
		Enig		Uenig		
Jeg valgte forsøgsfaget på baggrund af mine faglige interesser	48 %	39 %	6 %	2 %	2 %	3 %
Jeg valgte forsøgsfaget, fordi jeg tror, det vil give mine muligheder for ansættelse efterfølgende	14 %	34 %	33 %	9 %	5 %	6 %
I valget af linjefag er faglige interesser vigtigere end efterspørgslen efter bestemte linjefagskompetencer i skolen	33 %	44 %	16 %	3 %	2 %	3 %
Jeg valgte faget af andre grunde ²	2 %	7 %	24 %	8 %	16 %	44 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende (n=228).

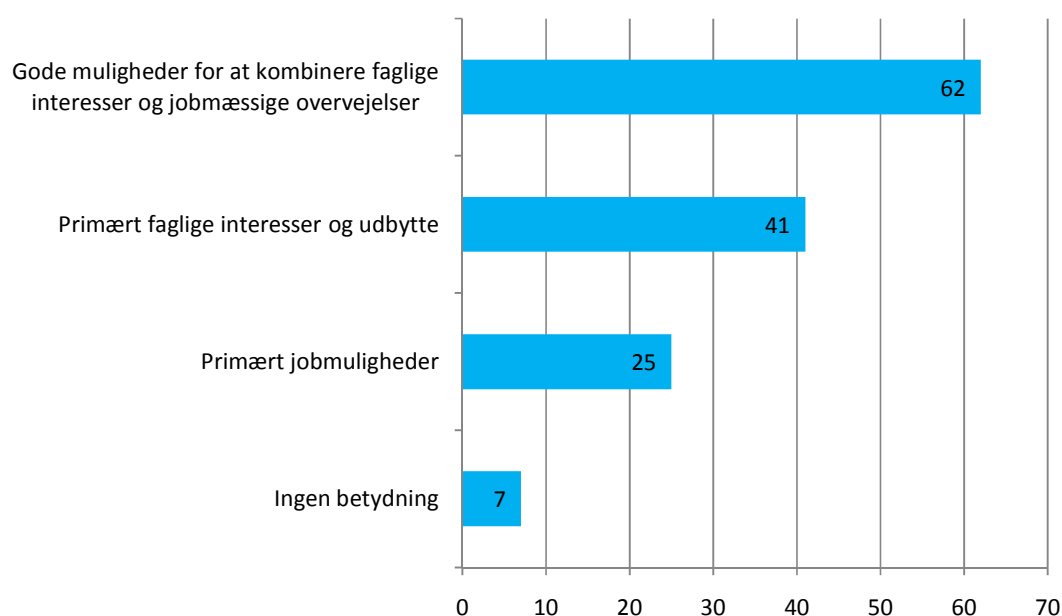
Der tegner sig desuden et billede af, at forsøgene bidrager positivt til, at lærerstuderende kan tilgodese både faglige interesser og ansættelsesmæssige overvejelser. I besvarelsen af et åbent spørgsmål i spørgeskemaet peger en stor andel af kommentarerne på forsøgsfagets positive betydning for muligheden for at tilgodese både faglige interesser og jobmæssige overvejelser (62 kommentarer). En studerende skriver således, at naturfag giver gode jobmuligheder, fordi der mangler undervisere, og samtidig giver mulig for at pleje en interesse for biologi.

² Blandt de få studerende, der har valgt linjefaget af "andre grunde," er der ofte tale om et fravalg af andre linjefag, og/eller at det valgte fag var "det eneste mulige" linjefag pga. adgangskrav eller oprettelse af fag.

Ligeledes kommenterer en del af de adspurgte studerende på forsøgsfagets betydning for at tage linjefag, der tilgodeser deres faglige interesser og progression (41 kommentarer). Her vægtes særligt mulighederne for perspektivering ved særlige fagkombinationer og eller fordybelse i udvalgte fag over de fremtidige ansættelsesmuligheder. En studerende pointerer, at man ikke skal vælge linjefag ud fra, hvad man tror der giver ansættelse, fordi man som lærer er nødt til at have en stor interesse for faget, og fordi efterspørgslen ændrer sig hele tiden. En holdning som går igen i flere af besvarelsene.

Endelig peger en del af de studerende på, at forsøgsordningen i særlig grad tilgodeser fremtidige jobmuligheder (26 kommentarer). Her lægges der særlig vægt på fag, der vurderes at være efterspurgt på skolerne samt muligheden for at sammensætte fagkombinationer, der vurderes at være attraktive i forhold til skemadækning i fremtidige job.

Figur 3.2: Forsøgsfagets betydning for de studerendes muligheder for at tilgodesee både faglige interesser og fagkombinationer der er hensigtsmæssige i forhold til ansættelse i folkeskolen.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende.

Dette billede underbygges af de syv casestudier, hvor stort set alle de studerende giver udtryk for, at deres egne faglige interesser har den primære og største betydning, men at også mere strategiske overvejelser vægtes, når der skal vælges linjefag. Særligt ved studiestart er det de faglige interesser, der betyder mest for de studerende. Senere i studiet, når arbejdsmarkedet kommer tættere på, bliver de studerende mere opmærksomme på mere strategiske hensyn. På flere uddannelsessteder giver studerende, studievejledere og studieansvarlige udtryk for, at den nylige lærerarbejdsløshed ligeledes styrker de studerendes blik for jobmuligheder i linjefag.

Der er dog stadig ingen studerende, der ville vælge linjefag, som de ikke synes er interessante. De studerende forklarer, at det er vigtigt for dem, at det er fag der interesserer dem også om 5, 10 og 30 år, og at de vurderer det vigtigt for både arbejdsglæde, engagement og kvaliteten af den undervisning, de kommer til at levere. Inden for rammerne af deres interessefelt giver de studerende udtryk for, at de tænker strategisk i forhold til en efterfølgende ansættelse. Dette er også den anbefaling, de studerende får fra flere vejledere. Der er således både begrænsninger i forhold til interesse og kundskaber, der gør, at alle fag ikke er reelle valgmuligheder.

En af de strategiske overvejelser, stort set alle studerende har, er, at de er bedre stillet med tre frem for to linjefag i forhold til ansættelse i folkeskolen. Dette har i høj grad haft betydning for flere af de interviewede studerende i forhold til deres valg af linjefag (se yderligere om forsøgenes påvirkning af de studerendes antal af linjefag i mål nr. 2).

Ligeledes er en tiltagende overvejelse i forhold til valg af linjefag, hvorvidt man som studerende specialiserer sig i forhold til indskolings- eller udskolingsfag. Flere af de studerende har givet udtryk for, at de i deres valg af linjefag bevidst har valgt at specialisere sig til enten udskoling eller indskoling. Dette begrundes blandt andet i fremkomsten af flere skoler, som er rene indskolings- eller udskolingsskoler, samt i at der på flere skoler er generelle personalemæssige opdelinger i indskoling og udskoling.

Ud over dette er et afgørende aspekt i de studerendes valg, at de er forholdsvis immobile. Flere steder vurderes det, at de studerende ikke ønsker at tage et særligt linjefag, hvis dette kræver, at de skifter uddannelsessted.

Herudover betyder de nye adgangskrav en del for, hvilke linjefag man som studerende *kan* vælge. Der er således både begrænsninger i forhold til interesse og kundskaber, der gør, at alle fag ikke er reelle valgmuligheder.

3.3.2 De enkelte forsøg

Samtlige standardforsøg er med til at give de studerende mere fleksibilitet i forhold til vægtningen af ovenstående hensyn ved valg af linjefag. Tilsvarende gør sig i større eller mindre grad gældende for de fleste dimensionerede forsøg.

Alle forsøg, der øger fleksibiliteten, øger muligheden for at kombinere forskellige hensyn. De standardforsøg, der reducerer fag ned til 36 ECTS-point, giver alt andet lige større mulighed for at kombinere flere hensyn. Således kan det mere strategiske hensyn med at komme ud med tre frem for to linjefag bedre tilgodeses gennem disse forsøg. Det dimensionerede forsøg med udbud af ekstra linjefag har samme effekt. De forsøg, der giver flere valgmuligheder i forhold til det obligatoriske linjefag (det dimensionerede forsøg med idræt som første linjefag og standardforsøget med engelsk som første linjefag), giver den studerende mulighed for at stille skarpt på sit interesseområde tidligt i uddannelsen. Det vil sige, at forsøget på sin vis mindsker bindingerne. Således frigives valget af andet linjefag til andre muligheder, og der gives større mulighed for at opnå tre frem for to linjefag. De interviewede studerende, der har indgået i disse to forsøg, vurderer stort set alle, at de ville have valgt linjefaget selvom det skulle have været som andet linjefag, og de dermed kun ville komme ud med to linjefag ved endt uddannelse.

Det generelle forsøg med naturfag har på forskellig vis indflydelse på de studerendes mulighed for at kombinere flere hensyn. Gennem dette forsøg har de studerende mulighed for at få undervisningskompetence i flere fag, hvilket styrker et mere strategisk hensyn i forhold til at opnå mindst tre linjefag. Yderligere giver det de studerende mulighed for at vælge biologi eller geografi som en del af det obligatoriske linjefagsvalg, hvilket igen øger mulighederne for efterfølgende valg. Dog er hensynet til at kunne specialisere sig til enten indskoling eller udskoling ikke muligt at tage højde for i relation til dette forsøg, da natur/teknik (som er det første fag, der opnås undervisningskompetence i) er placeret i indskolingen, og henholdsvis fysik/kemi, geografi og biologi ligger i udskolingen.

For profillæreruddannelsen er alle fag fastsat i modellen. Således virker forsøget udelukkende som et skridt i retning af mere fleksibilitet i relation til muligheden for at vælge denne toning. De øvrige dimensionerede forsøg vurderes ikke at påvirke fleksibiliteten nævneværdigt.

Stort set alle de interviewede studerende vurderer således, at samtlige standardforsøg er med til at give mere fleksibilitet i deres valg af linjefag. Tilsvarende gør sig gældende for de fleste dimensionerede forsøg.

3.3.3 Tema: Samspil med adgangskrav

Et selvstændigt tema i evalueringen omhandler, hvorvidt adgangskravene påvirker de studerendes linjefagsvalg. Spørgeskemaundersøgelsen peger på, at de lavere adgangskrav ikke generelt set er afgørende for de studerendes valg af linjefag. Således er det kun cirka 5 %, der valgte forsøgsfaget på grund af de lavere adgangskrav. Det bør dog bemærkes, at spørgeskemaundersøgelsen dækker lærerstuderende, der er optaget på et forsøg, hvorfor holdningen ikke nødvendigvis afspejler holdningen blandt lærerstuderende generelt.

Tabel 3.4: Studerendes valg af forsøgsfag på grund af de lavere adgangskrav

Hvor enig/uenig er du i følgende udsagn om, hvad der har motiveret dit valg af forsøgsfaget?	Helt Enig		Hverken/eller		Helt uenig		Ved ikke/ikke relevant
	Enig	Uenig	Enig	Uenig	Enig	Uenig	
Jeg valgte forsøgsfaget på grund af de lavere adgangskrav	1 %	4 %	10 %	21 %	59 %	6 %	

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende (n=228).

Studerende og vejledere på flere uddannelsessteder, som er interviewet i forbindelse med case-studierne, vurderer dog, at de specifikke adgangskrav har en betydning for nogle studerende. Dette gælder særligt på de mindre uddannelsessteder, der har et mindre studentergrundlag. Underviserer, vejledere og studieansvarlige på flere uddannelsessteder giver udtryk for at det er lettere at opnå adgangsgivende karakter i nogle fag i forhold til andre. Der er ligeledes blevet givet udtryk for, at det faglige niveau på forsøget med engelsk som første linjefag er blevet lavere. Der kan derfor stilles spørgsmål ved, hvorvidt engelsk ligeledes vælges pga. relativt lettere opnåeligt adgangskrav. Flere studerende forklarer, at engelsk var deres eneste mulige valg.

Stort set alle besøgte uddannelsessteder anvender Individuel Kompetence Vurdering (IKV). Evalueringen giver ikke mulighed for at konkludere på dette område, men det forekommer, at der er forskellig praksis i anvendelsen af IKV. Tilsvarende varierer betydningen af adgangskravene i forhold til optagelsen på linjefagene. Til dette kommer, at der er forskellige muligheder for IKV i forskellige fag. I forhold til faget idræt er det muligt at anvende trænererfaring. Der findes ikke tilsvarende muligheder i eksempelvis naturfag. Dette kan siges at gøre mulighederne for direkte optagelse (gennem IKV) på de forskellige linjefag forskellige.

3.4 Mål 3. Flere studerende vælger naturfag

Det er en central målsætning for forsøgene, at flere skal vælge naturfag, end hvad der ville have været tilfældet uden forsøg. Rambøll har ved hjælp af registerdata og information indhentet via case-studierne undersøgt opfyldelsen af denne målsætning. Afsnittet belyser desuden en række temaer som er relateret til det naturfaglige område.

Målopfyldeelse: Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgene ikke i betydeligt omfang har bidraget til, at flere studerende vælger naturfag.

3.4.1 Forsøgene samlet set

Der har været en svag stigning i antallet af studerende, der vælger naturfag som første linjefag siden det generelle forsøg med naturfag blev indført. Det fremgår af tal for de studerendes valg, ligesom der blandt studieledere blev givet udtryk for dette i forbindelse med casebesøgene. På samme måde har der været en beskedent samlet stigning på de naturfaglige standardforsøg, som det er vanskeligt at konkludere noget entydigt på baggrund af.

3.4.2 De enkelte forsøg

Forsøgene inden for det naturfaglige område omfatter ud over det generelle forsøg med naturfag fysik/kemi samt natur/teknik som fritstående linjefag på 36 ECTS-point.

I forhold til valg af første linjefag viser tal fra Undervisningsministeriet, at der har været en svag stigning i andelen af studerende, som vælger naturfag i perioden 2007 til 2010. På casebesøgene blev der givet udtryk for, at søgningen til naturfag generelt er faldet, hvis man sammenligner med tallene fra før 2007-reformen. Samlet set tyder data ikke på, at forsøget i markant grad har påvirket søgningen til naturfag.

Tabel 3.5: De studerendes valg af første valgfag

1. linjefag/år	2007	2008	2009	2010
Dansk fællesforløb	67 %	67 %	64 %	53 %
Matematik fællesforløb	26 %	26 %	28 %	25 %
Naturfag	7 %	7 %	8 %	9 %
Engelsk (jf. forsøg)	0 %	0 %	0 %	13 %
Idræt (jf. forsøg på Blaagaard/KDAS)	0 %	0 %	0 %	1 %
I alt (personer)	100 % (2.986)	100 % (2.701)	100 % (3.353)	100 % (3.471)
Antal uddannelsessteder der udbyder det generelle forsøg med naturfag		9	11	15

Kilde: Undervisningsministeriet.

Hvad angår de studerendes valg af andet linjefag, har hhv. Professionshøjskolernes Rektorkollegium og UNI*C indsamlet data for 2009 og 2010. Sammenlignes fordelingen mellem årene, er der sket en lille stigning i antallet af personer, der vælger naturfag på halvandet procentpoint. Denne forskel skal dog tolkes med forsigtighed, da der er anvendt forskellige metode for dataindsamling i de to år.

Tabel 3.6: Andel studerende der vælger naturfag

	2009	2010
Naturfag	1,8 %	0,7 %
Biologi	5,8 %	3,8 %
Fysik/kemi		2,7 %
Geografi	3,0 %	3,8 %
Natur/teknik		1,1 %
Naturfaglige fag i alt	10,6 %	12,1 %
Andre fag	89,4 %	87,9 %
I alt	100,0 %	100,0 %

Kilde: Bearbejdning af data fra Undervisningsministeriet indsamlet af Professionshøjskolernes Rektorkollegium og UNI*C for Undervisningsministeriet. Data for Professionshøjskolernes Rektorkollegium dækker både over endelige valg af andet linjefag og foreløbige valg af tredje linjefag. For 36 ECTS-pointsfag i 2009 er antallet af studerende derfor delt med to.

Det er også muligt at vælge naturfag på 36 ECTS-point som tredje linjefag. Ifølge tal fra UNI*C benyttede 99 studerende sig af denne mulighed i 2010. Som beskrevet i afsnit 3.2 er det en konsekvens af forsøgene, at flere studerende vil vælge tre linjefag. Hermed får flere studerende således mulighed for at vælge et naturfag, selv om de har to andre fag.

De gennemførte interview tegner ikke noget entydigt billede af søgningen til naturfag. På casebesøgene fremhæver flere studieansvarlige og undervisere udfordringer med at tiltrække så mange studerende, der ønskes, for at kunne opretholde et bredt udbud af linjefag. Der er dog også givet udtryk for, at det er blevet lettere at rekruttere med det generelle forsøg, og det generelle forsøg har skabt bedre rekrutteringsmuligheder for biologi og geografi. Der peges også på, at der blandt de studerende i en tid med arbejdsløshed blandt nyuddannede lærere vælges fag, som de forventer, der er efterspørgsel på (se afsnit 3.3), og at det betyder, at det kan blive lettere at rekruttere til natur/teknik og fysik/kemi.

Samlet set er der derfor flere forhold, der peger på, at forsøgene medfører, at flere studerende vælger naturfag.

3.4.3 Tema: Naturfagsområdet

Rambøll har ud over spørgsmålet om, hvorvidt flere studerende vælger naturfag, undersøgt en række temaer, som relaterer sig til naturfag: Faglige og rekrutteringsrelaterede udfordringer, erfaringer med gennemførelse af lovens oprindelige naturfagsmodel, samspillet mellem det generelle forsøg og standardforsøg og specifikke adgangskrav.

Analysen peger på, at der er visse udfordringer på naturfagsområdet, som ikke er løst med de nuværende forsøgsordninger. Særligt kan følgende områder fremhæves:

På flere uddannelsessteder er det i praksis ikke muligt at vælge mere end en specialisering. Enkelte steder udbydes fagene ikke hvert år. Hvis det betyder, at de udskyder deres specialisering, risikerer det at mindske den faglige progression.

Det generelle forsøg og standardforsøget bliver flere steder samlæst pga. en økonomisk nødvendighed, som er til gene for de studerende, da der er forskellige forudsætninger for det pædagogiske og didaktiske element.

Naturfagenes fokus på både indskoling og udskoling skaber et problem i forhold til folkeskolens organisering, hvor indskoling og udskoling er opdelt.

Faglige og rekrutteringsrelaterede udfordringer

Der er identificeret en rekrutteringsmæssig udfordring for forsøgene i forhold til det naturfaglige område.

I forhold til det generelle forsøg er hensigten, at de studerende efter det naturligfaglige fællesforløb skal kunne vælge mellem fysik/kemi, biologi og geografi. Casebesøgene viser, at det langt fra er alle steder, hvor alle tre fag udbydes. Flere steder udbydes fysik/kemi, biologi og geografi ikke hvert år på grund af for få studerende. Ved at udbyde faget hvert andet år og samlæse mellem årgangene bliver studenteroptaget større. Det betyder, at de studerendes valgmuligheder i praksis indsnævres.

I praksis er der flere steder problemer med at samle tilstrækkeligt mange studerende til de naturvidenskabelige fag. Et sted udbydes alle tre specialiseringer af princip, men det er vanskeligt at få det til at hænge sammen økonomisk. Et andet sted er der mulighed for at udbyde alle tre specialiseringer, når der bliver samlæst med studerende fra tredje og fjerde år.

Et sted blev det nævnt, at nogle studerende derfor venter med at tage deres specialisering. I praksis betyder det, at det første linjefag i naturfag bliver afbrudt af et andet fag. Det er ikke muligt inden for evalueringens rammer at vurdere, hvilken betydning det har for den faglige progression, men det kan påpeges, at modellen skaber en øget risiko for manglende faglig progression.

Samlet set betyder de rekrutteringsmæssige udfordringer, at langt fra alle studerende, der tager det generelle forsøg med naturfag, vil opleve at kunne vælge frit mellem specialiseringerne eller at kunne få to eller tre af specialiseringerne. De faglige udfordringer, der er identificeret i evalueringen, er især knyttet til samlæsning, som diskuteres nedenfor som led i samspillet mellem det generelle forsøg og standardforsøgene.

Erfaringer med gennemførelse af lovens oprindelige naturfagsmodel

Som det fremgik af afsnit 4.1, har der været en stigende udbredelse af det generelle forsøg med naturfag. Det betyder, at naturfag efter lovens model i dag kun udbydes på enkelte uddannelsessteder.

Studielederne på de uddannelsessteder, som gennemfører naturfag efter lovens model eller som først i år har skiftet til det generelle forsøg, fremhæver muligheden for fordybelse i et komplekst fagområde som den væsentligste begrundelse for at fastholde den oprindelige model. Med lovens model er oplevelsen, at det er lettere i praksis at tilrettelægge et sammenhængende toårigt forløb for de studerende. Et sted var det et argument for at fastholde lovens model. Et andet sted var det et argument for at tilrettelægge det generelle forsøg med naturfag således, at studerende følger undervisning i såvel det naturfaglige fællesfag og i specialiseringen på første og andet år.

Andre af de besøgte uddannelsessteder har tilsluttet sig forsøget tidligt. Begrundelserne for at tilslutte sig forsøget omfatter for det første hensynet til de studerende. De studerende bliver med forsøget stillet bedre med linjefagskompetence i naturfag, og de får større fleksibilitet i forhold til hvilken specialisering de vil vælge. For det andet er det fremhævet, at det naturfaglige fællesforløb ikke var velfungerende, fordi faget for dem, der skulle have natur/teknik som specialisering, blev "natur/teknik light", som en underviser udtrykte det, mens det for dem, der skulle have fysik/kemi, var uinteressant, fordi de i langt højere grad var interesserede i fysik/kemi og ikke i natur/teknik. Der er også givet udtryk for, at forsøgsmodellen er bedre end lovens model, fordi den skaber en fødekæde til naturfagene, da der er mangel på naturfagslærere.

Samspillet mellem det generelle forsøg og standardforsøgene

Det er blevet belyst, hvordan samsillet er mellem det generelle forsøg og standardforsøget igennem de gennemførte casebesøg. Her viser det sig, at der flere steder samlæses mellem det generelle forsøgs første fælles år og natur/teknik som valgfag på tredje og fjerde årgang.

Under casestudierne gav såvel undervisere som studerende udtryk for frustration over samlæsningen. Ud over de praktiske problemer i forhold til 0,2-elementet og praktik (beskrevet i afsnit 4.3) blev der fremhævet, at de studerende har forskellige forudsætninger inden for det pædagogiske og didaktiske område, afhængig af hvilke fællesfag og hvilke praktikforløb de har haft, når de tager faget. Det betyder, at en række udtryk og referencer, der er alment kendte for studerende, der på de sidste år af studiet tager natur/teknik som andet eller tredje linje fag, er ukendte for de studerende, der tager faget som en del af deres første linjefag. Den samme type udfordringer er der ikke givet udtryk for i forhold til samlæsning af specialiseringerne.

Fortalerne for samlæsning henviser i første række til økonomisk nødvendighed, men understreger også, at der kan være positive elementer i samlæsning, blandt andet at de erfarne studerende kan bistå de nye med faglig sparring.

Fagkombinationer rettet mod indskoling og udskoling

Det er generelt opfattelsen, at folkeskolen i stigende grad er organiseret i indskoling og udskoling ved at have forskellige faggrupper for hhv. små og store elever. De studerende vælger – og rådgives til at vælge – linjefag, der retter sig mod en af delene. Men med følgegruppens forsøg med naturfag får de studerende en blanding. Natur/teknik er rettet mod de små elever og mellemtrin, mens geografi, biologi og fysik/kemi er rettet mod udskoling. En underviser og flere studerende på forskellige uddannelsessteder giver udtryk for, at det betyder, at et linjefag "går tabt", når den studerende opnår linjefagskompetence i både indskoling og udskoling, men som folkeskolelærer kun vil undervise et af stederne. Flere studerende ville gerne være blevet orienteret bedre om denne konsekvens af valget.

Blandt undervisere og studieledere er der også givet udtryk for, at naturfagslærere vil blive mindre specialiserede i forhold til alder, og at forsøgsmodellen kan være med til at skabe folkeskolelærer som vil kunne agere specialister i mange elementer af naturfagene.

Specifikke adgangskrav

Som læreruddannelsen er bygget op, er der forskel på adgangskravet for at blive optaget på selve læreruddannelsen og de specifikke adgangskrav til at følge de forskellige linjefag. Igennem de gennemførte interview giver undervisere og vejledere udtryk for, at de studerende på det naturfaglige område er blevet mere homogene. Dette har betydning for, at undervisningen kan starte på et højere niveau sammenlignet med tidligere.

Enkelte studieledere har været kritiske over for de specifikke adgangskrav generelt, fordi de er administrativt krævende, da det gør optagelsesprocessen mere sammensat, og fordi det udelukker studerende fra at have fagene. I forhold til individuel kompetencevurdering (se afsnit 3.3.3) er der forskellig praksis. I relation til naturfagene blev det bemærket, at det er vanskeligere at opnå realkompetencer på det naturfaglige område, end det eksempelvis er på idræt.

3.5 Mål 4. Flere vælger historie, de små sprogfag og andre udsatte fag

En af målsætningerne med forsøgene er, at flere lærerstuderende vælger historie, små sprogfag og andre udsatte fag. Rambøll har via casestudierne undersøgt, hvorledes forsøgene med læreruddannelsen påvirker de studerendes valg af henholdsvis historie og de udsatte fag, herunder de praktiske/musiske fag³ og de små sprogfag. Ligeledes er det med afsæt i data fra spørgeskemaundersøgelsen beskrevet, hvorvidt der er sket forskydninger i de studerendes valg efter indførelsen af forsøg med læreruddannelsen, hvorvidt der er nogle fag der fravælges, og hvorvidt der er fremkommet nye linjefagskombinationer, som særligt understøttes og bliver "typiske".

Målopfyldeelse: Rambøll vurderer, at forsøgene ikke har markant betydning for, at flere studerende vælger henholdsvis historie og de udsatte fag, herunder de praktiske/musiske fag og de små sprogfag.

3.5.1 Forsøgene samlet set

Antallet af studerende, der vælger de udsatte fag (ud over historie) er mere eller mindre uændret, med minimale udsving. For historie vurderes der at være sket en stigning i takt med indførelsen af forsøgene.

3.5.2 De enkelte forsøg

De forsøg, der kan siges at have størst indflydelse på valget af de udsatte fag, er standardforsøgene, forsøget med idræt som obligatorisk linjefag samt læreruddannelsen for udenlandske studerende.

I forhold til valg af henholdsvis historie, de små sprogfag (tysk og fransk) samt de praktiske/musiske fag viser tal fra Undervisningsministeriet, at der er en stigende andel af de studerende, der vælger historie fra 2009 til 2010.⁴ Samlet set er situationen for de praktiske/musiske fag uændret i perioden. Denne uændrede situation dækker over en lille tilbagegang for idræt og en meget lille fremgang for fagene musik, materiel design og hjemkundskab. For de små sprogfag er der heller ikke tale om en udvikling i deres favør. Linjefaget tysk har haft en lille tilbagegang, og den generelt lave tilslutning til fransk er uændret.

³ Billedkunst, idræt, hjemkundskab, musik og materiel design.

⁴ Det skal bemærkes, at de tal, Rambøll har indsamlet, viser en mere glidende stigning i antallet af forsøgsdeltagere på det generelle forsøg med naturfag.

Tabel 3.7: Fordeling af valg af linjefag (procent)

Linjefag	2009	2010	Ændring
Historie i alt (36 og 72 ECTS point)	7,4	10,5	3,0
Idræt (36 og 72 ECTS point)	16,4	14,5	-1,9
Billedkunst	4,8	4,7	-0,1
Hjemkundskab	0,6	2,3	1,7
Materiel design	0,4	2,0	1,6
Musik	4,8	5,7	0,8
Praktiske/musiske fag i alt	43,3	43,6	0,3
Fransk	0,1	0,1	0,0
Tysk	4,3	2,7	-1,6
Sprogfag i alt	4,4	2,8	-1,6
Andre fag	61,2	57,6	-3,6
I alt	100,0	100,0	0,0

Kilde: Bearbejdning af data fra Undervisningsministeriet indsamlet af Professionshøjskolernes Rektorkollegium og Uni*C for Undervisningsministeriet. Data for Professionshøjskolernes Rektorkollegium dækker både over endelige valg af andet linjefag og foreløbige valg af tredje linjefag. For 36 ECTS-pointsfag i 2009 er antallet af studerende derfor delt med to.

Det vurderes tilsvarende på flere uddannelsessteder i forbindelse med casebesøgene, at der med standardforsøgene er flere studerende, der vælger linjefaget historie. Ligeledes giver flere udtryk for, at en del af de studerende, der tidligere valgte samfundsfag, nu vælger historie – eller kombinationen af historie og samfundsfag. Der gives udtryk for, at mange studerende tidligere valgte samfundsfag frem for historie, da det var et lille fag, hvilket gav mulighed for flere linjefag end valget af historie. Nu hvor de er sidestillede (pointmæssigt), fordeler de studerende sig på en ny måde. Idræt vurderes altid at have været et populært fag.

Der gives blandt flere studerende udtryk for, at blot fordi de med flere af forsøgene har større mulighed for at vælge flere linjefag, betyder dette ikke nødvendigvis, at de vælger de mere udsatte fag. Det er i højere grad de allerede populære fag, der vælges gennem det ekstra valg. Dette hænger sammen med, hvad der styrer de studerendes valg af linjefag. Da dette først og fremmest er personlige faglige interesser og derudover eksisterende kompetencer, vil den ekstra valgmulighed ikke komme eksempelvis musikfaget til gode, hvis den pågældende studerende hverken har interesse i eller evner inden for musik. Tilsvarende gælder eksempelvis fransk, som er et af de mest udsatte fag. Hvis man ikke kan tale fransk og ikke interesserer sig for det, hverken vil man, eller kan man vælge dette fag.

3.5.3 Tema: Valg af linjefag – Hvilke forskydninger sker der i øvrigt i de studerendes valg?

Et relevant tema i evalueringen omhandler de utilsigtede effekter af forsøgene i forhold til de studerendes linjefagsvalg: Hvilke forskydninger sker der i de studerendes linjefagsvalg? Er der nye typiske linjefagskombinationer?

Analysen indikerer ikke umiddelbart, at forsøgene har skabt nye typiske linjefagskombinationer.

Rambøll gennemførte på baggrund af data fra spørgeskemaundersøgelsen en klyngeanalyse⁵ med henblik på at identificere eventuelle typiske kombinationer af forventede linjefag. Resultaterne af klyngeanalysen er præsenteret i figur 4.3 nedenfor. De tre identificerede fagpakker identificerer typiske forventninger til linjefagsvalg, men de specifikke og faktiske sammensætninger kan variere og gå på tværs af de identificerede klynger.

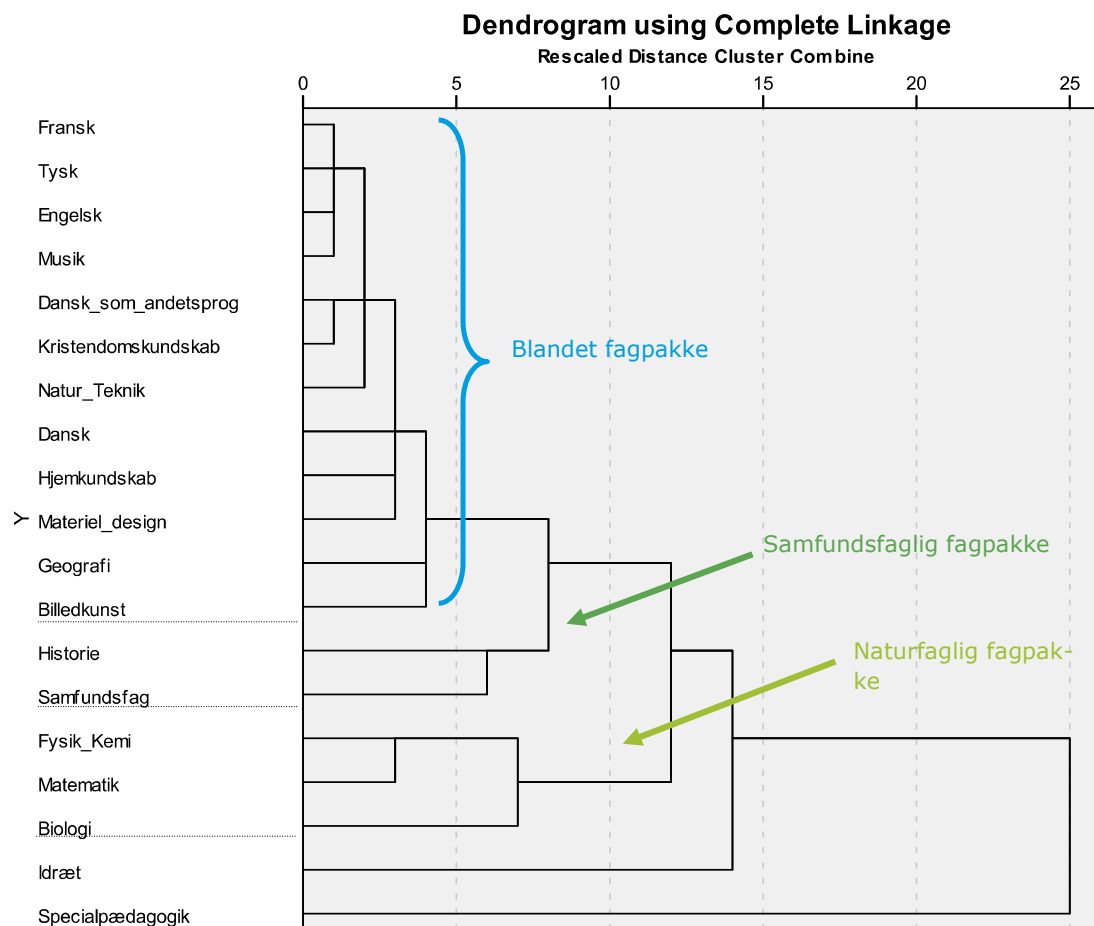
⁵ Klyngeanalyse er en statistisk analyse, der kan bruges til at identificere eventuelle mønstre på tværs af variable. I dette tilfælde forventede linjefagsvalg blandt lærerstuderende.

Klyngeanalysen peger på, at der er tre typiske klynger:

- *Den blandede fagpakke.* Her ønskes en eller anden kombination af en meget bred vifte af fag, hvorfor der ikke umiddelbart kan peges på mere specifikke typiske kombinationer. Den blandede fagpakke indeholder dog en fremtrædende sproglig undergruppe med fransk, tysk, engelsk og musik; en undergruppe med dansk som andetsprog, kristendomskundskab og natur/teknik; og en fagpakke med dansk, hjemkundskab, materiel design, geografi og billedkunst.
- *Den samfundsfaglige fagpakke.* Her kombineres historie og samfundsfag.
- *Den naturfaglige fagpakke.* Her ønskes en eller anden kombination af fagene fysik/kemi, matematik og/eller biologi.

Endelig peger klyngeanalysen på, at fagene specialpædagogik og idræt ikke kan placeres i nogen af de ovennævnte fagkombinationer. Det betyder, at de typisk kombineres med en bred vifte af forskellige fag – uden at der nødvendigvis er en typisk kombination.

Figur 3.3: Typiske linjefagskombinationer

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende ($n=228$).

Ovenstående grupperinger understøttes til dels af casebesøgene, hvor studieledere og studievejledere peger på, at klassiske linjefagskombinationer såsom samfundsfag og historie, samt dansk og engelsk foruden kombinationer af naturfag er vedvarende. Hverken studieansvarlige eller studievejledere var opmærksomme på nye typiske linjefagskombinationer. Flere oplever dog en stigende søgning til historie og specialpædagogik, mens dansk som andetsprog fravælges.

3.6 Mål 5. De faglige miljøer styrkes på professionshøjskolerne

Et af formålene med forsøgene er at styrke de faglige miljøer på professionshøjskolerne. Rambøll har i evalueringen betragtet målet om faglig fordybelse i relation to dimensioner. Først vil vurderingen af de faglige miljøer blive sat i forhold til de studerendes muligheder for faglig fordybelse i forsøgsfagene. Dette vurderet i forhold til mulighederne i det ordinære studieforløb. Således vil afsnittet behandle, hvorvidt forsøgsordningerne modarbejder målsætningen om faglig fordybelse i uddannelsen. Den anden dimension af målsætningen er rettet mod fagenes faglige miljøer set i forhold til underviserne. Således vil afsnittet behandle forsøgenes betydning for undervisernes muligheder for tilrettelæggelse af det faglige indhold og arbejdsformer.

Målopfylde: Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgenes påvirkning af det faglige miljø i uddannelsen generelt set er begrænset. Således kan forsøgene samlet set ikke siges at have en afgørende indflydelse på de faglige miljøer for de studerende – hverken positiv eller negativ. Enkelte forsøg – proffillærerruddannelsen og lærerruddannelsen for udenlandske studerende – bidrager dog til at skabe et særskilt fagligt miljø blandt de studerende. I forhold til underviserne er forsøgenes betydning ligeledes begrænset.

3.6.1 Forsøgene samlet set

Fælles for forsøgene er, at de ikke samlet har en afgørende indflydelse på de faglige miljøer for de studerende. I forhold til de standardforsøg, der har reduceret linjefagenes størrelse, er der med halveringen af faget naturligt nok sket en forringelse af *muligheden* for faglig fordybelse set i forhold til det ordinære studieforløb. Muligheden for faglig fordybelse hænger både sammen med antallet af timer og med længden på den periode, som disse timer er strakt ud over. Dog har forsøgene med proffillærerruddannelse, lærerruddannelsen for udenlandske studerende og international linje givet lærerruddannelsen en ny vinkel og et nyt perspektiv, der ifølge flere studerende har givet et særskilt fagligt miljø blandt de studerende.

Forsøgenes betydning for fagenes faglige miljøer set i forhold til underviserne er forholdsvis begrænset. Mere specifikt i forhold til undervisernes muligheder for tilrettelæggelse af det faglige indhold og arbejdsformer har forsøgene givet udfordringer, men har ligeledes haft den positive effekt, at nogle undervisere har tænkt deres undervisning, herunder materialer og tilrettelæggelsen, igennem igen. Dette gælder både for standardforsøgene, hvor forløbet skal tilrettelægges på en ny måde for at få indhold og timer til at gå op, og for lærerruddannelsen for udenlandske studerende og international linje, hvor nye materialer skal findes og indarbejdes i en ny kontekst.

3.6.2 De enkelte forsøg

De studerendes mulighed for faglig fordybelse

De studerende oplever generelt forsøgsfagene som praksisnære og bidragende til det faglige miljø. Som det fremgår af nedenstående tabel, giver de studerende generelt udtryk for, at forsøgsfaget i høj grad integrerer uddannelsesforløbet med praksis i folkeskolen (58 %) og bidrager til deres oplevelse af at være på et studie med et stærkt fagligt og pædagogisk miljø (57 %). Dertil kommer, at 54 % af de adspurgte vurderer, at forsøgsuddannelsen giver mulighed for fordybelse i faglige og pædagogiske emner og temaer. Det bør dog bemærkes, at der stadig er cirka 40 % af de studerende, der enten ikke deler eller også er direkte uenige i ovenstående holdninger.

I forhold til undervisningen på forsøgsfagene virker de studerende ligeledes overvejende positive, men stadig lidt delte i deres meninger. Således oplever lidt over halvdelen af de studerende, at undervisningen på forsøgsfaget giver stor indsigt i centrale tendenser i folkeskolen (55 %) eller ofte inddrager viden fra forsøgs- og udviklingsarbejde eller forskningsresultater (49 %).

Tabel 3.8: Studerendes vurdering af det faglige miljø

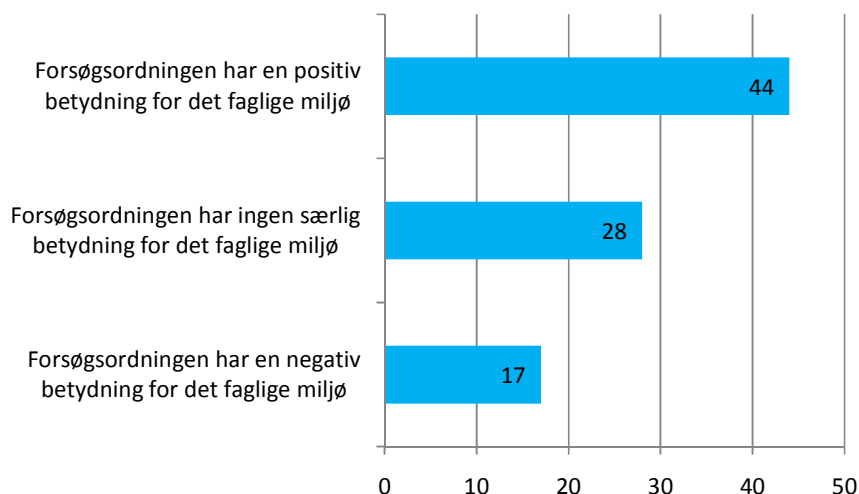
Hvor enig/uenig er du i følgende udsagn om forsøgsfagets relation til det faglige niveau?	Helt Enig	Enig	Hverken/eller		Helt uenig	Ved ikke/ikke relevant
				Uenig		
Forsøgsfaget integrerer i høj grad uddannelsesforløbet med praksis i folkeskolen.	15 %	43 %	27 %	11 %	2 %	2 %
Undervisningen på forsøgsfaget giver stor indsigt i centrale tendenser i folkeskolen.	9 %	46 %	27 %	11 %	4 %	3 %
Undervisningen på forsøgsfaget inddrager ofte viden fra forsøgs- og udviklingsarbejde eller forskningsresultater.	8 %	41 %	31 %	11 %	4 %	7 %
Forsøgsfaget bidrager til min oplevelse af at være på et studie med et stærkt fagligt og pædagogisk miljø.	17 %	40 %	26 %	9 %	5 %	3 %
Forsøgsuddannelsen giver mulighed for fordybelse i faglige og pædagogiske emner og temaer.	12 %	42 %	25 %	12 %	4 %	4 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende (n=210)

I et opfølgende åbent spørgsmål blev de studerende spurgt om deres vurdering af forsøgsfagets betydning for det faglige miljø på skolen. I kommentarerne blev der særlig lagt vægt på forsøgsordningens positive betydning for det faglige miljø i form af at samle studerende med fælles faglige interessefelter (44 kommentarer). Ligesom nogle af kommentarerne peger på, at reducere af fagene til 36 ECTS-point medvirker til at skabe en kritisk masse af studerende inden for fagene, idet mange flere studerende ønsker at tage de reducerede fag, da de så stadig har mulighed for at afslutte med tredje linjefag. Derved øges de sociale og faglige relationer på uddannelsen. Der er dog stadig tale om en mindre andel af de adspurgte studerende. Endelig fremhæver flere studerende, at det helt klart er en fordel rent fagligt at have både natur/teknik og fysik/kemi, idet giver et rigtig godt overblik og en givtig faglig progression. De naturfaglige fag kommer i kombination med natur/teknik til at stå mere som en del af det samlede skoleforløb frem for et løsrevet fag.

Endelig vurderer andre studerende, at forsøgsordningen ikke har haft en særlig indflydelse på det faglige miljø (28 kommentarer), mens nogle endda oplever en negativ indflydelse på det faglige miljø (17 kommentarer). Blandt de sidstnævnte fremhæves de reducerede forsøg oftest, idet der vurderes ikke at være nok tid til faglig fordybelse.

Figur 3.4: Studerendes vurdering af forsøgsfagets betydning for det faglige miljø på skolen

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende.

På baggrund af casebesøg er der flere forskellige fortolkninger af forsøgenes påvirkning af muligheden for faglig fordybelse og et godt fagligt miljø for de studerende.

I forhold til de standardforsøg, der har reduceret linjefagenes størrelse (historie, idræt, fysik/kemi og natur/teknik som 36 ECTS-point), vurderer flere af de studerende, at der er sket en forringelse af muligheden for faglig fordybelse set i forhold til det ordinære studieforløb. Det er ikke muligt at opnå samme fordybelse på den halve tid. Der bliver givet udtryk for, at selvom det er muligt at nå rundt om alle fagets emner, er lige præcis den faglige fordybelse svær at sikre, når faget er overstået efter et år. Fordybelsen kræver, at faget "synker ind", og det tager tid.

Flere af forsøgsfagenes undervisere vurderer ligeledes, at muligheden for at skabe rum for faglig fordybelse er blevet mindre med forsøgene. Der er dog blandt de studieansvarlige givet udtryk for, at undervisere altid ser det som en forringelse af fagligheden, når der skæres i deres specifikke fag, samt at mange andre fag er små, uden at det går ud over fagligheden. Flere af de interviewede undervisere henviser til, at de reducerede fag omfangsmæssigt svare til niveauet før 2007-loven. Forsøgenes indvirkning på muligheden for faglig fordybelse opleves derfor ikke at være kritisk. Vurderingen er, at de studerende skal løse den samme type opgaver, når de kommer ud i folkeskolen.

Muligheden for faglig fordybelse hænger både sammen med antallet af timer, men også med længden på den periode, disse timer er strakt ud over. Flere steder vurderes det, at hvis fagene er strakt ud over mere end et år, har de studerende bedre mulighed for at få faget til at "synke ind".

De studerendes faglige miljø påvirkes dog også i en positiv retning, hvis antallet af studerende på de enkelte fag inkluderes i vurderingen. Jo flere fag der er mulighed for at vælge desto flere studerende kommer der på de enkelte fag. At der er en vis mængde studerende inden for et fag, vurderes af både studerende og undervisere at være en fordel for det faglige miljø. For de uddannelsessteder, der benytter sig af samtlæsning, er denne mulighed og praksis øget med de mindre fag. Der er flere årgange, der har mulighed for at vælge samme fag. Samtlæsning er som beskrevet i afsnit 4.3 forbundet med en række udfordringer, herunder udfordringer for den faglige udvikling og det faglige miljø. Det gælder særligt, når der samtlæses på tværs af første og tredje/fjerde årgang. Der er ganske enkelt for stor forskel på de studerendes niveau – muligvis ikke i forhold til det fag-faglige, men i forhold til både evner som studerende og didaktisk viden og kompetencer. Yderligere er der forskellige krav til studerende på forskellige trin på uddannelsen, som besværliggør samtlæsning set i forhold til det faglige miljø.

For forsøget med henholdsvis engelsk som første linjefag vurderer både flere studerende og undervisere, at det er nødvendigt i højere grad at indtænke den studerendes nye karakteristika som første årgangsstuderende. De studerende er et andet sted i deres studie, end de studerende der ellers tager linjefaget på tredje årgang. Der er flere forskellige aspekter ved eksempelvis didaktikken, de endnu ikke har stiftet bekendtskab med i studiet, og som tilrettelæggelsen af faget tidligere lagde an til, at de havde gennemgået. Således kræver forsøget en ny tilrettelæggelse af faget. Her tænkes eksempelvis på udarbejdelsen af opgaver m.m., hvor studiegrupper er begrænset af, hvilken årgang de studerende er på.

Forsøgene med profillæreruddannelsen, læreruddannelsen for udenlandske studerende og international linje har givet læreruddannelsen en ny vinkel og et nyt perspektiv der ifølge flere studerende har givet et særskilt fagligt miljø blandt de studerende. Ligeledes er der kommet nye perspektiver på flere fag enten gennem udvælgelsen af nye undervisningsmaterialer (på engelsk) eller gennem nye perspektiver fra studerende fra udlandet. Dette tilkendes af flere studerende og undervisere.

I forhold til følgegruppens forsøg med naturfag er der forskellige vurderinger af betydningen for det faglige miljø. Flere fremhæver, at forsøget ikke ændrer nævneværdigt ved muligheden for faglig fordybelse. Mange steder er strukturen den samme som ved lovens model – et toårigt forløb begyndende med et års fællesforløb, hvor forsøget giver undervisningskompetence i natur/teknik. Enkelte fremhæver, at særligt lovens model med et toårigt fag rettet mod natur/teknik gav særlige muligheder for faglig fordybelse, som forsvinder med forsøgsordningen.

Heller ikke i forhold til de øvrige forsøg (bacheloropgave i almene læreropgaver og forsøg med udbud af et ekstra linjefag) gives der udtryk for, at der ikke sket en påvirkning af det faglige miljø gennem forsøget.

Undervisernes faglige miljø og deres mulighed for tilrettelæggelse af det faglige indhold

I forhold til underviserne er betydningen af standardforsøgene og følgegruppens generelle forsøg med naturfag begrænset. Betydningen har for nogle fag blandt andet ligget i, at der fortsat var et fagligt miljø – det vil sige, at der fortsat var fastansatte undervisere i faget. Dette gælder blandt andet for naturfagene, hvor fagenes oprettelse har været truet pga. for lave studentertal.

Flere undervisere giver dog ligeledes udtryk for, at de med indførelsen af forsøgene har måttet tænke deres undervisning, herunder materialer og tilrettelæggelsen, igennem igen. Dette har været en lærerig proces for underviserne og der er blevet givet udtryk for, at denne proces har forbedret undervisningen. Dette gør sig gældende både for standardforsøgene – hvor forløbet skal tilrettelægges på en ny måde for at få indhold og timer til at gå op, læreruddannelsen for udenlandske studerende og international linje – hvor nye materialer skal findes og indarbejdes i en ny kontekst.

De steder, hvor der er flere undervisere, der fungerer i deciderede undervisningsgrupper, har disse med forsøgene blandt andet fået diskuteret praksis og tilrettelæggelse af undervisningen igennem. Dette gælder blandt andet for forsøget med engelsk som første linjefag, hvor udviklingen af 0,2-elementet og den nye målgruppe af første årgangsstuderende har givet diskussioner i undervisergruppen. Tilsvarende har gjort sig gældende for forsøgene i profillæreruddannelsen og international linje. Der er givet udtryk for, at det også kan give anledning til mere generelle diskussioner i undervisergruppen, for eksempel af, hvilke udfordringer der er forbundet med at undervise studerende på første årgang.

3.7 Mål 6. Flere søger ind på læreruddannelsen

Et af målene med forsøgene er at øge rekrutteringen til læreruddannelsen. Rambøll har ved hjælp af registerstatistik undersøgt udviklingen i søgning til læreruddannelsen over tid og sammenlignet denne med udviklingen på andre professionsbacheloruddannelser. Endelig har Rambøll undersøgt forsøgsordningernes betydning for de studerendes søgning til læreruddannelsen i forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen og casestudierne.

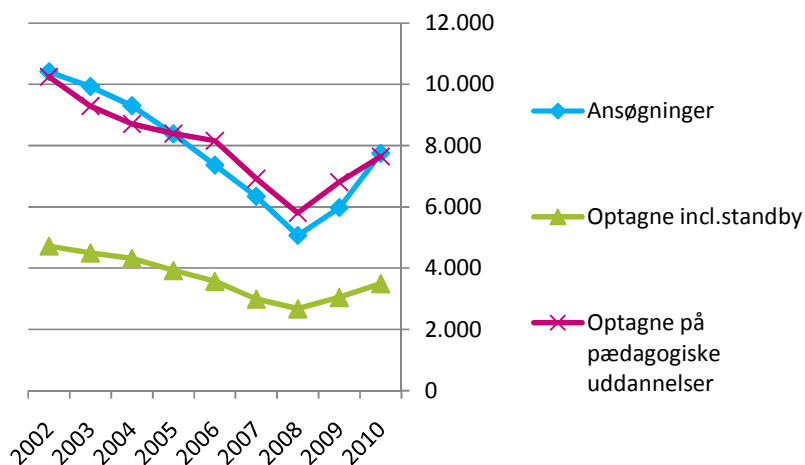
Målopfylde: Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgene samlet set kun i begrænset omfang har bidraget til øget rekruttering til læreruddannelsen. Enkelte forsøg har bidraget ved at tiltrække andre studerende.

3.7.1 Forsøgene samlet set

Den generelle udvikling i tilgangen til læreruddannelsen er kendetegnet ved en løbende nedgang i antallet af studerende frem til 2008, hvor 2.673 studerende påbegyndte uddannelsen, efterfulgt af en markant stigning i 2009 (3.046 studerende) og 2010 (3.491 studerende). Udviklingen er dog ikke unik for læreruddannelsen, men derimod kendetegnende for en bred vifte af videregående uddannelser i samme periode, herunder andre pædagogiske professionsbacheloruddannelser⁶. Der er derfor ikke grundlag for at konkludere, at forsøgene generelt set har øget rekrutteringen markant.

Interview med studieledere og undervisere i forbindelse med casestudierne understøtter generelt denne vurdering. Således er der kun enkelte forsøg, der af studieledere og undervisere vurderes at have tiltrukket andre studerende. Her er der tale om specifikke forsøg såsom profillæreruddannelsen, idræt, læreruddannelsen for udenlandske studerende, den internationale linje og engelsk.

Figur 3.5: Tilgang til læreruddannelsen over tid

Kilde: Den Koordinerede Tilmeldings Hovedtal.

Spørgeskemaundersøgelsen tegner dog et billede af, at nogle af de studerende, til en vis grad, er opmærksomme på og påvirket af forsøgsfagene i forbindelse med deres søgning til læreruddannelsen. Således vurderer 37 % af de adspurgte, at forsøgsfaget havde en positiv betydning for deres søgning til uddannelsen. Ligeledes havde cirka en tredjedel (34 %) af de studerende et godt kendskab til forsøgsfaget, før de påbegyndte læreruddannelsen.

⁶ Denne generelle udvikling i tilgangen til uddannelsesområdet kan tænkes at skyldes finanskrisen og den medførte reduktion af job for ufaglærte.

I forbindelse med casestudierne og gennemførelsen af spørgeskemaundersøgelsen tegner der sig generelt et billede af, at de studerende til en vis grad har kendskab til mulighederne i de enkelte fag, og at det kan have betydning for deres søgning til uddannelsen, men uden at de er opmærksomme på, at der er tale om forsøgsfag.

Tabel 3.9: De studerendes vurdering af forsøgsfagets betydning for deres søgning til uddannelsen

Hvor enig/uenig er du i følgende udsagn?	Helt enig	Enig	Hverken/eller	Uenig	Helt uenig	Ved ikke/ikke relevant
Jeg havde et godt kendskab til forsøgsfaget, før jeg begyndte på studiet	9 %	25 %	24 %	17 %	19 %	7 %
Forsøgsfaget havde en positiv betydning for, at jeg søgte ind på læreruddannelsen	18 %	19 %	26 %	7 %	18 %	13 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende (n=228).

3.7.2 De enkelte forsøg

I forbindelse med casebesøgene bliver der peget på, at der er en ny elevprofil for nogle af forsøgene. Det gør sig gældende for flere af de dimensionerede forsøg og for engelsk som obligatorisk linjefag.

I forsøget med engelsk som obligatorisk linjefag giver undervisere på flere uddannelsessteder udtryk for, at de studerende har en anden profil end de studerende, de tidligere mødte på tredje og fjerde årgang. De peger på, at spektret er blevet bredere. De ser flere rigtig dygtige studerende, men også flere mindre dygtige. Dette vurderes henholdsvis at hænge sammen med elever, der brændende ønsker sig at have engelsk som linjefag, og hvor dette er udslagsgivende for valget af læreruddannelsen og studerende, der ellers ikke ville kunne komme ind på læreruddannelsen pga. adgangskravene til de øvrige obligatoriske linjefag.

På samme måde vurderes det, at muligheden for idræt som første linjefag tiltrækker studerende – særligt mænd, der ellers ikke ville have valgt læreruddannelsen, hvis de skulle have valgt et toårigt linjefag blandt de eksisterende udbudte obligatoriske linjefag.

I forsøget med læreruddannelsen for udenlandske studerende giver det selvsagt et større rekrutteringsgrundlag, da de studerende nu rekrutteres fra særligt Tyskland. Disse studerende ville ellers ikke have kunnet påbegynde læreruddannelsen i Danmark. Desuden er hensynet til en udvidelse af rekrutteringsgrundlaget desuden en af bevæggrundene for at udbyde forsøget.

På samme måde vurderes det, at det er en ny type studerende, der kommer på profillæreruddannelserne. Det er studerende med international skolebaggrund, der pludselig kan se sig selv i læreruddannelsen. Der er også flere studerende med anden etnisk baggrund, der vælger denne toning.

3.8 Mål 7. Flere i forsøgene gennemfører uddannelsen

Et overordnet mål med forsøgene er, at flere gennemfører læreruddannelsen sammenlignet med gennemførelsen i øvrigt. Der er flere udfordringer i forhold til at vurdere forsøgenes betydning for, om flere gennemfører uddannelsen. Først om fremmest er der inden for evalueringens tidsramme ganske få forsøgsdeltagere (der følger uddannelsen som planlagt), der har afsluttet uddannelsen. For de fleste af deltagerne på standardforsøgene og de dimensionerede forsøg gælder det, at de i skrivende stund stadig er i gang med at gennemføre forsøgsfaget.

Dertil kommer, at de seneste frafaldsdata for læreruddannelsen er fra 2009 og viser således første årsfrafaldet for studerende, der er påbegyndt i 2008. Det vil sige, at data dækker det første år, der var det generelle forsøg med naturfag, men ingen senere år eller andre forsøg. Desuden dækker tallene for hele læreruddannelsen tal fra to år efter uddannelsesstart, mens de tal, der er indsamlet, dækker frafaldet ved indsamlingstidspunktet. I forhold til optjente ECTS-point viser de indsamlede data, at der er betydelig variation inden for institutionerne i forhold til, hvor mange ECTS-point der optjenes på de forskellige forsøg for de enkelte år. Sammen med de usikkerheder, der er identificeret i data (se metodebilag), betyder det, at ECTS-sammenligning ikke vurderes at være en mulig metode.

Det betyder, at grundlaget for at vurdere betydningen for gennemførelsen er registerdata for det første år med det generelle forsøg med naturfag og den information om tendenser, der indsamlet på casebesøgene.

Rambøll har i stedet forsøgt at sammenligne data for forsøgsdeltagernes frafald og optjente ECTS-point med lærerstuderende under et. Desuden er der på casebesøgene indsamlet erfaringsbaserede vurderinger af forsøgenes potentielle betydning for frafaldet.

Målopfylde: Rambølls overordnede vurdering er, at forsøgene ikke på nuværende tidspunkt kan siges at have markant indflydelse på de studerendes gennemførelse af læreruddannelsen. Den tidsmæssige placering af evalueringen i forhold til forsøgenes igangsættelse gør dog, at det er for tidligt endegyldigt konkludere på dette mål. Det kommende års gennemførelsesfrekvens vil give mulighed for at konkludere mere entydigt på dette.

3.8.1 Forsøgene samlet set

De data, der er indsamlet i forbindelse med evalueringen, viser, at der blandt de studerende, der begyndte deres uddannelse i 2008, og som har deltaget i det generelle forsøg med naturfag i foråret 2011, er 24 %, som er faldet fra uddannelsen. Første års frafaldet for årgangen som helhed var 18 %. For den årgang, der begyndte året før, var første års frafaldet 19 % og frafaldet efter to år 26 %.⁷ Det skal nævnes, at der er betydelig forskel på frafaldet mellem uddannelsesstederne, og at forskelle i frafaldet på forskellige linjefag ikke kendes. På dette grundlag kan disse data alene bruges til at konstatere, at data ikke tyder på, at forsøget har en markant betydning for frafaldet.

Studielederne og vejlederne på casebesøgene havde ikke et klart billede af forsøgenes betydning for frafaldet og flere vurderer ikke, at de kunne indgå i en dialog om spørgsmålet. Det kan indikere, at forsøgene ikke har påvirket gennemførelsen i så markant grad, at det har givet grund til drøftelse på uddannelsesstederne.

På flere uddannelsessteder har studerende og studievejledere givet udtryk for, at frafald påvirkes af mange ting. Det handler blandt andet om interesse, engagement, fagligt niveau, dynamik på holdet og personlige problemer. Det er således ikke forventningen, at forsøgene som sådan vil have betydning for frafaldet. Der er også givet udtryk for den vurdering, at den større valgfrihed forsøgene giver kan have en positiv betydning.

⁷ Oplysninger om frafald for årgang 2007 og 2008 er leveret af Uni*C.

4. FORSØGENE MED LÆRERUDDANNELSEN

Det har i evalueringen været et selvstændigt formål at kortlægge forsøgslandskabet. Nærværende kapitel beskriver forsøgenes implementering og udbredelse. Dertil kommer en beskrivelse af en række temaer i evalueringen, herunder planlægning og praktiske udfordringer ved forsøgene, vægtningen af fag og didaktik ved reduktion af linjefagene og forsøgenes betydning for udbuddet af linjefag. Hvert afsnit indledes med en konklusion, der sammenfatter de væsentligste analyse-resultater.

4.1 Udbredelsen af forsøgene

For at opnå viden om udbredelsen af forsøgene har Rambøll indsamlet registerdata om udbud og valg af forsøgsfagene i perioden 2008-2010, data fra de studieadministrative systemer via uddannelsesstederne samt data indsamlet af Professionshøjskolernes Rektorkollegium og UNI*C om de studerendes linjefagsvalg i hhv. 2009 og 2010.

Samlet set udbydes forsøgene bredt på uddannelsesstederne, og der har været en betydelig vækst i antallet af studerende, der deltager i forsøg. Det må forventes, at denne udvikling fortsætter.

Som det fremgår af tabellen nedenfor, deltager uddannelsesstederne i stort omfang i forsøgene. På 15 uddannelsessteder var der i 2010 udbud af det generelle forsøg med naturfag, og det samme antal uddannelsessteder udbød et eller flere standardforsøg. Syv uddannelsessteder udbød i 2010 et eller flere dimensionerede forsøg.⁸ I 2010 var der således kun et uddannelsessted (UC Lillebælt, Skårup – uddannelsesstedet er under afvikling), der ikke udbød forsøgsfag.

Tabel 4.1: Udbredelsen af forsøg på uddannelsessteder

	2008	2009	2010
Antal uddannelsessteder der udbyder det generelle forsøg med naturfag	9	11	15
Antal uddannelsessteder der udbyder standardforsøg		7	15
Antal uddannelsessteder der udbyder dimensionerede forsøg		1	4

Kilde: Data indsamlet af Rambøll fra uddannelsesinstitutionernes studieadministrative systemer. Tabellen er baseret på optælling af ordinære studerende, der stadig er indskrevet på studiet marts 2011. Forsøg med ekstra linjefag er ikke omfattet af tabellen.

Tabel 4.2 præsenterer udbredelsen af forsøgene i 2010. Som det fremgår af tabellen nedenfor, udbydes de dimensionerede forsøg kun på ét uddannelsessted (ét uddannelsessted har dog to forsøg), mens der er forskel på udbredelsen af standardforsøgene. Idræt på 36 ECTS-point og natur/teknik på 36 ECTS-point udbydes otte steder, mens engelsk som obligatorisk linjefag udbydes 12 steder. Det skal nævnes, at flere uddannelsessteder i forbindelse med casestudierne har gjort opmærksom på, at de vil øge udbuddet af forsøgsfag næste år. Det skal understreges, at samlæsning betyder, at udbud af natur/teknik og fysik/kemi på 36 ECTS-point, ikke nødvendigvis betyder, at der er oprettet et hold, der deltager i forsøget. Ofte vil det betyde, at der er studerende, der deltager på hold, hvor der undervises studerende inden for rammerne af det generelle forsøg med naturfag (se også afsnit 4.3).

⁸ Der er indsamlet data fra 18 fysiske uddannelsessteder: Metropol, UC Lillebælt (Jelling), UC Lillebælt (Skårup), UC Nordjylland (Hjørring), UC Nordjylland (Aalborg), UC Sjælland (Campus Roskilde, Holbæk), UC Sjælland (Campus Roskilde, Roskilde), UC Sjælland (Vordingborg), UC Syd (Esbjerg), UC Syd (Haderslev), UCC (Blaagaard), UCC (Bornholm), UCC (Zahle), UCL (Fyn), VIA UC (Nørre Nissum), VIA UC (Silkeborg), VIA UC (Skive), VIA UC (Aarhus).

Tabel 4.2: Antal uddannelsessteder der udbyder de forskellige forsøg i 2010

Forsøgsnavn	Antal udbudssteder
Generelt forsøg med naturfag	15
Engelsk som ét af de obligatoriske linjefag	12
Fysik/kemi på 36 ECTS-point	9
Historie på 36 ECTS-point	11
Idræt på 36 ECTS-point	8
Natur/teknik på 36 ECTS-point	8
Standardforsøg	15
Bacheloropgave i almene læreropgaver	1
Idræt som første linjefag	1
International linje	1
Læreruddannelse for udenlandske studerende	1
Profilfærdigheder i specialundervisning samt ledelse	1
Dimensionerede forsøg	4

Kilde: Data indsamlet af Rambøll fra uddannelsesinstitutionernes studieadministrative systemer. Tabellen er baseret på optælling af ordinære studerende, der stadig er indskrevet på studiet marts 2011. Forsøg med ekstra linjefag er ikke omfattet af tabellen. Det skyldes, at deltagelsen i disse forsøg er indrapporteret forskelligt fra uddannelsesstederne.

På samme måde som antallet af uddannelsessteder, der tilbyder forsøgsfagene, er vokset, har der også været en betydelig vækst i antallet af studerende, der deltager i forsøg. Som det fremgår af nedenstående tabel, er antallet af forsøgsdeltagere steget markant fra 103 studerende i 2008 til 1.480 studerende i 2010.

Denne udvikling skal ses i lyset af, at langt flere uddannelsessteder nu vælger at udbyde forsøgene. Ud over det større udbud gav casestudierne indtryk af, at standardforsøgene ved optagelsen i 2009 flere steder var blevet udbudt så sent, at mange studerende allerede havde besluttet sig for deres linjefagsvalg for 2009. Derfor slog det øgede udbud først igennem i linjefagsvalgene i 2010. Andre steder fik de studerende dog lov at ændre dette valg. Samme dynamik blev nævnt i forhold til de dimensionerede forsøg. På den baggrund kan det forventes, at der vil ske en yderligere stigning i antallet af studerende, der deltager i forsøgsfagene i det kommende studieår.

Tabel 4.3: Tilgang til forsøg opdelt på begyndelsesår for forsøgsholdet og forsøgstype

	2008	2009	2010
Dimensionerede forsøg		6	153
Generelt forsøg med naturfag	103	229	317
Standardforsøg		148*	981
I alt	103	383	1.451

Kilde: Data indsamlet af Rambøll fra uddannelsesinstitutionernes studieadministrative systemer. Tabellen er baseret på optælling af ordinære studerende, der er påbegyndt forsøgsfaget. Forsøg med ekstra linjefag er ikke omfattet af tabellen. Det skyldes, at deltagelsen i disse forsøg er indrapporteret forskelligt fra uddannelsesstederne. *Disse var på det pågældende tidspunkt dimensionerede forsøg. Efterfølgende er de blevet konverteret til standardforsøg.

4.2 Profil af lærerstuderende i forsøgsordningen

Rambøll har som en del af evalueringen undersøgt de karakteristika, som gør sig gældende for de lærerstuderende, som deltager i forsøgene i årene 2009 og 2010. Der undersøges for alder, køn, og adgangsgrundlag for at kunne vurdere, hvorvidt de adskiller sig markant fra de lærerstuderende, som ikke deltager i forsøgsordningen og derved følger den ordinære uddannelse.

I forhold til alder og optagelsesgrundlag afviger lærerstuderende, der har deltaget i et forsøg, ikke i nævneværdig grad fra de øvrige lærerstuderende. Derimod er kønsfordelingen mere ligeligt fordelt hos de lærerstuderende, som deltager i forsøgsordningen sammenlignet med studerende på det ordinære forløb på læreruddannelsen.

Forsøgsdeltagernes alder ved optagelsen på læreruddannelsen

Gennemsnitsalderen ved optagelse for de studerende på de forskellige forsøg fremgår af nedenstående tabel 4.4. Alderen på forsøgsdeltagerne er typisk 23-25 år. Gennemsnittet for alle lærerstuderende optaget i 2009 er 24,3 år.⁹ Med undtagelse af læreruddannelsen for internationale studerende og bacheloropgave i almene læreropgaver ligger alderen på forsøgsdeltagerne således tæt på alderen på de lærerstuderende samlet set.

Tabel 4.4: Forsøgsdeltagernes alder ved optagelse på læreruddannelsen

Forsøgstype	Gennemsnitsalder
Dimensionerede forsøg	24,8
Bacheloropgave i almene læreropgaver	22,2
Idræt som første linjefag	22,9
International linje	24,4
Læreruddannelse for udenlandske studerende	31,2
Profillæreruddannelser i specialundervisning samt ledelse	25,8
Generelt forsøg med naturfag	25,4
Standardforsøg	24,5
Engelsk som ét af de obligatoriske linjefag	23,4
Fysik/kemi på 36 ECTS-point	26,2
Historie på 36 ECTS-point	25,3
Idræt på 36 ECTS-point	23,2
Natur/teknik på 36 ECTS-point	27,5
I alt	24,8

Kilde: Data indsamlet af Rambøll fra uddannelsesinstitutionernes studieadministrative systemer. Tabellen er baseret på optælling af ordinære studerende, der er påbegyndt forsøgsfaget i 2009 og 2010, og hvor der er indrettet oplysninger om alder. I alt 1.832 individer. Forsøg med ekstra linjefag er ikke omfattet af tabellen. Det skyldes, at deltagelsen i disse forsøg er indrapporteret forskelligt fra uddannelsesstederne.

Fordeling på køn hos forsøgsdeltagerne

Kønsfordelingen på de forskellige forsøgsordninger fremgår af tabel 4.5. Her tegner sig et billede af, at der samlet set er flest kvinder som deltager i forsøgene. Dog er der flere forsøg, hvor der er flertal af mænd. Sammenlignet med fordelingen for alle lærerstuderende udgør mændene i forsøgene en stor andel blandt forsøgsdeltagerne, idet kvindeandelen blandt de optagne på læreruddannelsen i 2009 var 63 procent.

Forklaringen på den relativt store andel af mænd i forsøget kan skyldes flere forhold. Eksempelvis beskrev flere undervisere og studieansvarlige fra uddannelsesstederne, at mange mænd var startet læreruddannelsen med idræt som første linjefag, ligesom naturfagsområdet er kendt for at tiltrække mænd. Der blev, på casebesøgene, også givet udtryk for, at man ved forsøgene tiltrak nye grupper, som ikke før havde søgt ind på læreruddannelsen.

⁹ Undervisningsministeriets databank.

Tabel 4.5: Fordeling på køn på forsøgene 2009 og 2010

Forsøgstype	Kvinder	Mænd	Antal i alt
Dimensionerede forsøg	50 %	50 %	159
Bacheloropgave i almene læreropgaver	91 %	9 %	11
Idræt som første linjefag	21 %	79 %	34
International linje	48 %	52 %	58
Læreruddannelse for udenlandske studerende	33 %	67 %	9
Profillæreruddannelser i specialundervisning samt ledelse	68 %	32 %	47
Generelt forsøg med naturfag	47	53	545
Standardforsøg	53 %	47 %	1.129
Engelsk som ét af de obligatoriske linjefag	51 %	49 %	470
Fysik/kemi på 36 ECTS-point	45 %	55 %	130
Historie på 36 ECTS-point	56 %	44 %	264
Idræt på 36 ECTS-point	53 %	47 %	179
Natur/teknik på 36 ECTS-point	63 %	37 %	86
I alt	51 %	49 %	1.833

Kilde: Data indsamlet af Rambøll fra uddannelsesinstitutionernes studieadministrative systemer. Tabellen er baseret på optælling af ordinære studerende, der er påbegyndt forsøgsfaget. Forsøg med ekstra linjefag er ikke omfattet af tabellen. Det skyldes, at deltagelsen i disse forsøg er indrapporteret forskelligt fra uddannelsesstederne.

Forsøgsdeltagernes adgangskrav

Endelig er de studerendes adgangskrav undersøgt i forhold til, om de er blevet optaget på baggrund af en gymnasial uddannelse, en individuel kompetencevurdering, merit eller andet. Fordelingen af de studerendes optagelsesbaggrund afviger beskedent fra forsøg til forsøg. Dertil kommer, at andelen af forsøgsdeltagere, der har en gymnasial eksamen som adgangsgrundlag, sammenlignet med lærerstuderende samlet set heller ikke indikerer nævneværdige forskelle.

4.3 Planlægning af og praktiske udfordringer med forsøgene

Planlægningen af forsøgene udgør et underliggende tema i evalueringen. Rambøll har ved hjælp af casestudierne undersøgt de praktiske problemstillinger med forsøgene, som institutionerne har oplevet dem. Der er særligt fokus på: samlæsning af hold, tilrettelæggelsen af praktik og tilrettelæggelse af 0,2-samarbejdet i læreruddannelsen.

I forhold til de praktiske og mere faglige udfordringer med samlæsning, integration af 0,2-samarbejdet og praktik er der tale om problemstillinger, der ikke direkte er forårsaget af forsøgene, men som forsøgene forstærker. De praktiske udfordringer øges dels ved, at der med forsøgene åbnes op for, at det bliver muligt at samlæse flere fag, men også at samlæsningen kan omfatte første og anden årgang. Samlæsning mellem de to første og de to sidste år betyder, at kompleksiteten øges – både med hensyn til spredningen i de studerendes studieerfaring, 0,2-samarbejdet og antallet af forskellige typer praktikforløb, der er involveret.

Samlæste hold

Samlæsning af studerende fra forskellige årgange er en mulighed, der benyttes på flere af de besøgte institutioner. Samlæsning bruges til at få volumen i holdene, så det bliver økonomisk muligt at udbyde fagene. Derfor har størrelsen på institutionerne stor betydning for behovet for at samlæse. Det skal dog understreges, at casebesøgene viser, at der også på store udbudssteder finder samlæsning sted. Dette vedrører ikke alene forsøgsfagene, men aktualiseres i relation til forsøgene, idet der bliver flere muligheder for at samlæse.

På de besøgte institutioner samlæses der på følgende måder efter følgende modeller:

- Samlæsning af tredje og fjerde årgang på henholdsvis historie og idræt på 36 ECTS-point. Denne form for samlæsning svarer til samlæsning mellem andre små linjefag, der ikke omfattes af forsøg, som er placeret på tredje og fjerde år.
- Samlæsning af specialiseringen (fysik/kemi, biologi eller geografi) i det generelle forsøg med naturfag og fysik/kemi, biologi og geografi som selvstændige linjefag på tredje og fjerde årgang.
- Samlæsning mellem det naturfaglige fællesfag og natur/teknik på 36 ECTS-point på tredje og fjerde årgang.
- Forventet samlæsning af engelsk som obligatorisk linjefag og engelsk som andet linjefag på tredje og fjerde årgang.

Det betyder, at underviserne har ansvar for et hold med studerende, der er forskellige steder i uddannelsen, hvor nogle studerende eksempelvis har modtaget undervisning i fællesfagene, og hvor andre ikke har. På casebesøgene med underviserne er det understreget, at kompleksiteten på holdene ofte yderligere øges af, at der også deltager meritlærerstuderende, netstuderende og enkeltfagsstuderende, der kan have vilkår, der afviger fra de ordinære studerendes.

Generelt vurderer såvel studieledere, undervisere og studerende, at samlæsning giver praktiske udfordringer i forhold til praktik og 0,2-samarbejdet (som beskrives nedenfor). Der er til gengæld forskellige vurderinger af tyngden af disse udfordringer samt af, om det giver faglige problemer.

Blandt studieledere vurderer flere, at underviserne og de studerende uden større vanskeligheder kan håndtere udfordringerne, og at det generelt er en håndterbar udfordring. Andre studieledere vurderer, at samlæsning giver betydelige problemer og søger at undgå det. Blandt underviserne er der givet udtryk for, at det er en stor udfordring at have hold med flere studieordninger repræsenteret. Eksempelvis fortalte en underviser, at personen havde haft et hold, hvor der var studerende fra første, tredje og fjerde årgang samt meritlærer og enkeltfagsstuderende, og at det udgjorde en betydelig udfordring i forhold til at holde de forskellige gruppers udgangspunkt og læringsmæssige fokus for øje.

I forhold til de faglige udfordringer ved samlæsning er der fra de studerende og underviserne givet udtryk for, at samlæsningen giver faglige problemer. Der er undervisere, der har givet udtryk for, at det er udfordrende, at didaktiske og pædagogiske begreber, som de studerende tilegner sig gennem studiet, ikke siger de yngre studerende på holdet noget, mens de ældre studerende anvender disse begreber aktivt. Under interviewene med de studerende er der givet udtryk for, at kombinationen af samlæsning af første og tredje årgang giver problemer, fordi de studerende ikke "kan det samme", som flere studerende udtrykte det. Problemstillingen forstærkes af, at der anvendes studenteroplæg som pædagogisk form, og af, at første årsstuderende ofte har et særligt fokus på det at være begyndt på en videregående uddannelse. Omvendt er der også blandt studerende og undervisere givet udtryk for, at samlæste hold giver mulighed for sparring mellem unge og ældre studerende. Dette gælder særlig for meritstuderende, som vurderes at have "meget at byde ind med" i forhold til deres praktiske erfaring med undervisning.

Tilrettelæggelse af 0,2-delen

Med reformen af læreruddannelsen i 2007 blev det fastlagt, hvorledes 0,2 årsværk af linjefagene på læreruddannelsen skulle indeholde pædagogiske fag. Samarbejdet kendes som 0,2-samarbejdet.¹⁰

I relation til forsøgene kommer 0,2-samarbejdet i spil på to måder. For det første ved at samarbejdet skal tilpasses til nye fag, når engelsk og idræt udbydes på første år. For det andet har der – i relation til profillæreruddannelserne, international linje og læreruddannelsen for internationale studerende – været et særligt fokus på at tilpasse 0,2-samarbejdet til profilen.

¹⁰ Undervisningsministeriet 2010: Praktik, linjefag og pædagogiske fag – 0,2-samarbejdet i læreruddannelsen. Undervisningsministeriets temahæfteserie nr. 1 – 2010.

Tilpasningen af faget har været en udfordring, som flere af de interviewede undervisere har fundet frugtbar og udviklende, fordi det har givet grund til at reflektere over deres undervisningspraksis. Blandt de studerende har der været betydelig forskel på, om faget er blevet opfattet som integreret med deres linjefag. Oplevelserne spændende fra, at de ikke havde oplevet af at været blevet undervist i noget særligt, til at det var helt et helt andet fag. Der er dog ikke noget, der tyder på, at det er særligt for forsøgene.

I relation til samlæsning i forbindelse med det generelle forsøg med naturfag er det en udfordring, at kun nogle af de studerende skal have 0,2-delen, når der samlæses. Det løses på forskellige måder. En model er, at de studerende modtager undervisning i dette område, når de er i praktik. En anden model er, at elementet er fuldt integreret i undervisningen, og at alle de studerende på holdet modtager undervisningen, uanset om de tager faget som naturfagligt fællesfag eller natur/teknik. I forhold til specialiseringerne er der identificeret enkelte eksempler på, at 0,2-delen samlæses mellem fysik/kemi og matematik. En studerende, der havde oplevet dette, havde oplevet af, at faget havde været helt frakoblet hans naturfagsundervisning.

Tilrettelæggelse af praktik

Praktiktilrettelæggelsen er et af de steder, hvor samlæsningen resulterer i praktiske problemer. Det skyldes, at praktikkens længde, og i nogle sammenhænge placering, er forskellig for årgangene.

Der tegner sig to modeller for afviklingen af praktikken – modellerne relaterer sig ikke specifikt til forsøgene. I den ene model afholdes praktikperioden for alle de studerende i den samme periode. Ved den anden model er praktikken spredt ud over hele året, så de studerende ikke skal være i praktik på samme tidspunkt på alle årgange. Fordelen ved at afholde praktikken samtidig er, at det giver mindre problemer i relation til samlæsning. De uddannelsessteder, der ikke har praktikken placeret samtidigt, argumenterer for dette med, at de ønsker at tilgodese pædagogiske hensyn i relation til praktikplaceringen, og at deres størrelse betyder, at det er vanskeligt at få praktikpladser til alle studerende samtidigt samt en mere generel lokale mangel på uddannelsesstederne.

Selv når praktikken placeres samtidigt, har den i nogle tilfælde ikke samme længde. Der er flere måder at håndtere dette på:

- Undervisningsfri perioder for de studerende og tilsvarende komprimeringen af undervisningen i perioder, hvor alle kan.
- Placering af 0,2-samarbejdet når de studerende, som ikke skal have den pågældende del, er i praktik.
- Afholdelse af undervisning selv om ikke alle studerende har mulighed for at deltage.

Den sidste model har der kun været ét eksempel på blandt de besøgte uddannelsessteder. Det er ikke klart, om modellen blev gennemført med studieledelsens accept.

4.4 Forsøgenes implementering inden for læreruddannelsens lovgivningsmæssige rammer?

Et selvstændigt tema i evalueringen er, om forsøgene er implementeret inden for de rammer, der er fastlagt for læreruddannelsen¹¹. Konkret er temaet undersøgt ved, at der i forbindelse med casestudierne er blevet spurgt til, om der har været udfordringer i forhold til at implementere forsøgene inden for den eksisterende læreruddannelse (i forhold til regler der ikke er dispenseret fra i forbindelse med forsøgene) og ved at spørge til, om lovgivningen sætter uhensigtsmæssige rammer for forsøgene. Endelig er spørgsmålet undersøgt ved at have en opmærksomhed på udsagn i interviewene generelt, der kan indikere, at forsøgene går ud over de rammer, der er for læreruddannelsen.

Forsøgene afvikles generelt set inden for de rammer, der gælder for læreruddannelsen. Dog er der identificeret to eksempler, hvor der kan rejses tvivl om, hvorvidt forsøgsimplementeringen kommer til at afvige fra regler, der ikke er en del af forsøgsdesignet.

Generelt gennemføres forsøgene inden for de rammer, der er for læreruddannelsen. Studielederne giver generelt udtryk for, at det er uproblematisk at følge forsøgenes centrale kundskabs- og færdighedsområder (CKF'erne). Blandt underviserne er der flere synspunkter, men ingen har givet udtryk for, at CKF'erne ikke følges. På interviewene med undervisere og studieledere er der på den ene side givet udtryk for, at CKF'erne giver mulighed for tilpasning uden at gå på kompromis med rammerne for læreruddannelsen og på den anden side, at de sætter snævre rammer for fagene.

Der er dog to områder, hvor praksis giver lejlighed til at sætte spørgsmålstegn ved, om forsøgene holder sig inden for rammerne. Det drejer sig om CKF'en for det naturfaglige fællesforløb og 0,2-elementet i engelsk som første linjefag.

I relation til det generelle forsøg med naturfag er det konstateret, at den del af faget, der giver linjefagskompetence inden for natur/teknik afvikles i henhold til to forskellige CKF'ere – henholdsvis CKF'en for det naturfaglige fællesforløb og CKF'en for natur/teknik.

Situationen opstår, fordi der samlæses mellem forskellige årgange, således at der på holdet både sidder studerende, der følger det generelle forsøg med naturfag og forsøget med natur/teknik på 36 ECTS-point. I den situation er der konstateret to modeller:

- Holdet undervises med udgangspunkt i CKF'erne for hhv. det naturfaglige fællesforløb og natur/teknik. Det betyder, at der på det samme hold gælder forskellige CKF'ere.
- Alle studerende undervises efter CKF'en for natur/teknik. Det sidste betyder, at den CKF der er for naturfagligt fællesfag, under det generelle forsøg med naturfag, ikke følges.

Underviserne på flere uddannelsessteder har givet udtryk for, at det er meget uhensigtsmæssigt at følge forskellige CKF'ere og skulle håndtere forskellige studieordninger på samme hold. Det er en betydelig udfordring for underviserne at skulle undervise så differentieret. I et forsøg på at imødekomme denne udfordring havde en uddannelsesinstitution søgt Undervisningsministeriet om at undervise på det naturfaglige fællesforløb efter CKF'en i natur/teknik, men fik afslag og underviste derfor efter forskellige CKF'ere på samme hold. En anden institution anvendte CKF'en for natur/teknik for alle studerende på holdet – inklusiv dem der deltog i det generelle forsøg med naturfag.

¹¹ Det skal i den sammenhæng understreges, at evalueringen ikke har haft karakter af et tilsyn, men snarere handler om at vurdere effekt og målopfyldelse.

4.5 Fag og didaktik ved reduktionen af linjefagene

Rambøll har via casestudierne og en analyse af CKF'erne undersøgt, hvilken betydning forsøgene har for vægtningen mellem fag og didaktik ved reduktion af linjefagene (fagene engelsk, idræt, historie, fysisk-kemi og natur-teknik).

Vægtningen mellem det faglige og det didaktiske og pædagogiske at have forskubbet sig mest i linjefaget engelsk, mens det i natur/teknik, historie og idræt kun drejer sig om mindre justeringer. I fysisk/kemi er den didaktiske og pædagogiske tyngde fastholdt. I sin praktiske udformning er vægtningen mellem fag og didaktik ved reduktion af linjefagene afhængig af, hvilket fag der er tale om, og hvilken underviser der underviser i faget.

Dokumentanalysen af CKF'erne tager udgangspunkt i spørgsmålet om, i hvilken grad der foreligger en prioritering i CKF'erne i forhold til vægtningen mellem det faglige, fagdidaktiske og pædagogiske i forsøgsfagene? På den baggrund er de ordinære linjefags CKF sammenlignet med forsøgsfagene.

Lærerruddannelsesbekendtgørelsens intention med de større linjefag er bl.a. at styrke det fagdidaktiske og pædagogiske indhold. Den kan siges at vedrøre et af de centrale omdrejningspunkter i lærerruddannelsesbekendtgørelsen. Uddannelsen skal ikke blot ruste de studerende til skolens praksis, men også til at analysere og udvikle den på baggrund af relevant viden¹². CKF'en relaterer sig til et alment didaktisk tema, som gennemløber hele bekendtgørelsen. Fx i professionsbachelorkriterierne¹³.

Selvom alle forsøgsfag har fravalgt CKF med pædagogisk og didaktisk tyngde, så er der forskelle i vægtningen mellem fag og didaktik.

I engelsk bortfalder CKF'en Teori og forskning til refleksion over og udvikling af (egen) praksis. Også samspillet med det pædagogisk forekommer nedjusteret i forsøget med engelsk. I forsøgsfaget optræder følgende CKF ikke: Muligheder for samspil mellem de pædagogiske fag og engelskfaget.

I natur-teknik optræder didaktiske begreber som undervisningsdifferentiering og pædagogiske og psykologiske forhold som lærer-elev og elev-elev-relationer i de ordinære CKF'er. I forsøget er de taget ud. Også her er der sket en nedjustering af centrale didaktiske og pædagogiske områder, der af forskningen fremhæves som betydningsfulde lærerkompetencer¹⁴.

I historie og idræt kan der primært peges på mindre toninger i forhold til vægtningen mellem det faglige, fagdidaktiske og pædagogiske. I forsøget med historie er strategier for klasseledelse taget ud som selvstændigt område og optræder som bisætning i CKF'en: Kendskab til relevante professionsdimensioner, herunder strategier for klasserumsledelse. Klasseledelse er en central og general professionskompetence¹⁵, der har stor betydning for elevers læring.

Idræt har fastholdt tyngden i de pædagogiske og didaktiske CKF-områder i forsøgsfaget. Der er kun få nuanceforskelle. Fx inden for det alment didaktiske område evaluering. Her har forsøgsfaget nedtonet det til basale evalueringsmetoder, mens der i det ordinære fag, står alsidige og varierede evalueringsmetoder.

I forbindelse med casestudierne blev der blandt de studerende på flere uddannelsessteder givet udtryk for, at det er meget afhængigt af de enkelte undervisere, hvorledes vægtningen er. Nogle undervisere lægger mere vægt på didaktikken end andre undervisere.

¹² Bekendtgørelse om uddannelsen af professionsbachelor til lærer i folkeskolen, BEK nr. 219 af 12/03/2007 § 1, stk. 2.

¹³ Ibid. Bilag 6.

¹⁴ I rapporten fra Clearinghouse "Lærerkompetencer og elevers læring i førskole og skole" maj 2008 fremhæves lærernes relationelle og didaktiske kompetence som afgørende for elevers læring.

¹⁵ Ibid.

Ligeledes giver studerende fra flere uddannelsessteder udtryk for, at der er forskel på fagene.

I relation til forsøget med engelsk som første linjefag er det konstateret, at studerende, der deltager i forsøget, et enkelt sted ikke modtager undervisning i 0,2-elementet i læreruddannelsen. På casebesøget gav de studerende udtryk for undren over, at de ikke skulle have denne undervisning, når studerende på de øvrige hold modtager den. Studieleledelsen forklarede, ganske korrekt, at det skyldes, at 0,2-samarbejdet ikke var beskrevet i CKF'en for engelsk.

I relation til idræt fremfører de studerende, at det er nødvendigt selv at mestre disciplinerne inden for faget idræt, før det er muligt at beskæftige sig med didaktikken. Dette påvirker vægtningen mellem fag og didaktik i retning mod det mere fagtekniske. De steder, hvor faget udbydes som et etårigt linjefag, er det svært at nå at tilegne sig fagets fagtekniske kompetencer. Dette er ikke i samme omfang udbredt de steder, hvor faget udbydes som et toårigt linjefag – stadig med et omfang på 36 ECTS-point (se afsnit 3.1) I faget historie vurderer undervisere og studerende, at der ikke er ændret nævneværdigt på vægtningen mellem didaktik og fag. Vægtningen er, om noget her, i højere grad drejet i retning mod et større fokus på didaktik. Til dette skal igen til lægges undervisernes valg af vægtning.

Mere generelt er der blandt underviserne givet udtryk for, at det er mindre kompliceret at undervise i didaktik inden for et linjefag, efter at de studerende har været i praktik, og jo længere i studiet de studerende er. Didaktik-elementet af linjefagene kræver således mindre indføring, jo længere henne i studiet de studerende er, og jo mere de har afprøvet faget i praksis i praktikken. Dette kan altså have betydning for vægtningen mellem fag og didaktik og niveauet for didaktikken. Denne forskel giver tilsvarende en udfordring i forhold til samlæsning af hold på forskellige årgange. Særligt i forhold til samlæsning af undervisningen i natur/teknik, hvor der er eksempler på, at der sidder studerende fra både første og fjerde årgang.

4.6 Ophævelse af kravet om obligatoriske linjefag

Rambøll har som et selvstændigt tema i evalueringen undersøgt, hvorvidt professionshøjskolerne eller de studerende efterspørger en ophævelse af kravet om obligatoriske fag, som det er påkrævet i den nye læreruddannelse.

Der er blandt professionshøjskolerne ikke givet udtryk for et udbredt ønske om en ophævelse af kravet om obligatoriske linjefag. De studerende er delte i deres holdning til kravet om obligatoriske linjefag.

Spørgeskemaundersøgelsen peger på, at de studerende er forholdsvis delte i deres holdning til kravet om obligatoriske linjefag. Således giver cirka 40 % af de adspurgte studerende udtryk for, at de foretrækker, at der ikke er obligatoriske linjefag, mens cirka halvdelen enten er indifferente (21 %) eller støtter op om de obligatoriske linjefag (29 %).

Tabel 4.6: Studerendes efterspørgsel af ophævelse af kravet om obligatoriske linjefag

Hvor enig/uenig er du i følgende udsagn?	Helt Enig	Enig	Hverken/eller	Uenig	Helt Uenig	Ved ikke/ikke relevant
Jeg vil foretrække, at der ikke var obligatoriske linjefag	20 %	20 %	21 %	18 %	11 %	10 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærerstuderende (n=218).

I forbindelse med casestudierne er der blandt studieledere, undervisere eller studerende heller ikke udtrykt ønske om at ophæve kravet om obligatoriske linjefag. Kun på ét uddannelsessted har studerende udtrykt ønske om, at kravet om obligatoriske linjefag blev ophævet. Begrundelsen for dette var, at der herigennem ville komme helt nye sammensætninger af linjefag, som kunne være interessante for de studerende og efterfølgende folkeskolerne. Ligeledes oplever flere studerende at deres medstuderende i udbredt grad vælger fagene dansk og idræt hvilket de vurderer vil føre til en stor overvægt af dansk- og idrætslærere set i forhold til folkeskolens behov. Undervisere og studieleder har givet udtryk for, at ophævelse af kravet ville skabe problemer i forhold til at samle nok studerende med fagene, samt give endnu større udfordringer med praktisk tilrettelæggelse på uddannelsesstederne.

Ud over denne enkelte efterspørgsel går ønskerne i højere grad på at tage selve loven op til overvejelse og eftersyn.

4.7 Erfaringer med udbud af et ekstra linjefag

Et andet tema i evalueringen omhandler, hvilke erfaringer man har gjort sig med udbud af et ekstra linjefag på de besøgte uddannelsessteder. At have et ekstra linjefag vil sige, at man ved endt uddannelse har opnået flere ECTS point, end uddannelsen er bestemt til. Disse ekstra ECTS point opnås gennem valget af et ekstra linjefag, der gennemføres parallelt med det øvrige linjefag på uddannelsens sidste år. Således er det ekstra linjefag ikke studieforlængende.

Der er forskellig praksis og forskellige tilgange i forhold til at udbyde ekstra linjefag. Valget af et ekstra linjefag er generelt forbundet med en del logistiske udfordringer for de studerende.

Casebesøgene viser, at der er forskellige tilgange til at udbyde de ekstra linjefag. Der er to modeller for forsøget med et ekstra linjefag. Flere steder udbydes de dimensionerede pladser åbent til alle studerende. Der er givet udtryk for, at der i udvælgelsen af studerende til disse pladser både tages hensyn til, hvilke linjefag de studerende har valgt og til de praktiske muligheder i forhold til eksempelvis skemalægning. Andre steder bruges forsøget som en nødløsning i situationer, hvor studieledelsen vurderer, at nogle grupper af studerende kunne have gavn af et ekstra linjefag. Det kan eksempelvis være studerende, der havde taget lovens model for naturfag året før uddannelsesstedet begyndte dette forsøg. Disse studerende vil kun få undervisningskompetence i et linjefag. Derfor blev de tilbudt et ekstra linjefag.

Vurderingen er på stort set alle uddannelsesstederne, der har erfaringer med at udbyde ekstra linjefag, at det ikke er økonomisk attraktivt at udbyde ekstra linjefag til de studerende. Tilskuddet dækker kun, hvad der svarer til afholdelsen af eksamen. Et sted er der givet udtryk for, at dette har resulteret i, at muligheden for at få et specifikt ekstra linjefag, afhænger af antallet af ordinære tilmeldte på dette specifikke hold. Det vil sige, at en studerende med ønske om et ekstra linjefag i eksempelvis samfundsfag kun bliver optaget på dette hold, såfremt samfundsfagsholdet allerede ville blive oprettet, og antallet af ordinære studerende på holdet ikke allerede overstiger loftet for studerende. Altså må de studerende ikke "udløse" et nyt hold.

Ud over dette vurderer stort set alle interviewede studerende og deres undervisere på et uddannelsessted, at det er både hårdt og særligt logistisk udfordrende, når studerende skal deltage i flere linjefag samtidigt. Logistikken kan ligeledes være afgørende for, hvilke linjefag de studerende reelt kan vælge, da timerne for nogle linjefag ligger samtidig og gør det vanskeligt at følge undervisningen i begge fag. Ligeledes oplever flere studerende på dette uddannelsessted, at afleveringerne samt eksamen ligger samtidig, hvilket de ikke vurderer hensigtsmæssigt.

Det er ikke muligt at vurdere, hvor mange studerende med ekstra linjefag, der gennemfører dette ekstra linjefag, da de studerende endnu ikke har været til eksamen. Der er forskellige opfatteelser blandt underviserne af frafaldet på disse ekstra linjefag. På et af de uddannelsessteder, der udbyder ekstra linjefag, er der på nuværende tidspunkt kun meget få, der er faldet fra deres ekstra linjefag. Studieledelsen på et andet uddannelsessted gav udtryk for, at der er en stor arbejdsbelastning, og at der er eksempler på, at studerende er sprunget fra forsøget.

Således er erfaringerne på nuværende tidspunkt, at der er en del logistiske udfordringer for de studerende i forhold til at vælge et ekstra linjefag. Ligeledes er der alt andet lige et ekstra arbejdspress på de studerende. Hvorvidt de studerende ender med at gennemføre det ekstra linjefag, vides endnu ikke.

4.8 Forsøgenes betydning for udbud af linjefag

Rambøll har som led i evalueringen undersøgt forsøgenes betydning for udbuddet af linjefag på uddannelsesstederne.

Det er ikke muligt endegyldigt at konkludere, at forsøgene generelt set har medført et større udbud af linjefag. Der er lokale variationer, der er forbundet med praksis omkring udbud og oprettelse af linjefag, der har større betydning (særligt uddannelsesstedets størrelse). Dog er der grund til at tro, at forsøgene enkelte steder har ført til et større udbud.

Der foreligger ikke en fuldkommen oversigt over udbuddet af linjefag på de forskellige uddannelsessteder fra indførelsen af loven i 2007 til skoleåret 2010/2011. En logisk konsekvens af at nogle linjefag bliver "mindre" er dog, at de studerende skal vælge flere linjefag, hvorfor udbuddet af linjefag alt andet lige må blive større.

Eksempelvis giver et mindre historiefag mulighed for at vælge både historie og samfundsfag, hvilket i teorien styrker udbud og tilslutning til begge fag. Denne tendens nikker stort set alle interviewede studieansvarlige genkendende til, selvom ingen har lavet en decideret optælling.

Indtrykket fra casestudierne er dog, at forsøgene har en begrænset direkte betydning for udbuddet af linjefag på de forskellige uddannelsessteder. Det, der er afgørende for omfanget af udbudte linjefag, er i høj grad størrelsen på uddannelsesstedet. På de fleste uddannelsessteder udbydes i praksis langt fra alle fag. Og i endnu mindre grad er det muligt for uddannelsesstederne at udbyde alle fag på alle relevante årgange. Dertil er studentergrundlaget ganske enkelt for lille.

Betydningen for udbuddet tegner til at være størst på de små uddannelsessteder, da de store uddannelsessteder i forvejen udbyder hovedparten af fag, og de resterende fag påvirkes ikke nævneværdigt af forsøgene. Et vigtigt aspekt i forhold til dette er dog uddannelsesstedernes praksis i forhold til udbud og oprettelse af linjefag. Nogle uddannelsessteder udbyder et stort antal af linjefag, men opretter langt fra alle. Nogle uddannelsessteder opretter fag med 11 studerende, mens andre uddannelsessteder, med større studentergrundlag, vælger at fylde holdene op til 30 studerende, inden nye hold oprettes. Der er således forskel på praksis i forhold til, hvad der skal til for at uddannelsessteder udbyder fag og antallet af studerende på de udbudte fag.

Det er kun enkelte uddannelsessteder, der har deltaget i casebesøg, der udbyder linjefagene både efter lovens model og i henhold til standardforsøgene, således at de studerende selv kan vælge, hvilken form linjefaget skal have. Det drejer sig om idræt, hvor der på det pågældende uddannelsessted er stort set lige mange studerende, der vælger idræt som 36 ECTS-point-fag og idræt som et 72 ECTS-point-fag. Desuden drejer det sig om naturfagene, hvor der på et uddannelsessted er forskellige modeller, alt efter om det er dag- eller aftenhold.

BILAG 1: METODEBESKRIVELSE

Datagrundlaget for evalueringen er tilvejebragt via en kombination af forskellige typer dataindsamlingsmetoder og -kilder. Det gælder for det første en kombination af primære data (dvs. data indsamlet af evaluator via interview mv.) og sekundære data (fx registerdata). Kildetriadning er et grundlæggende princip i Rambølls evalueringstilgang, da flere uafhængige datakilder bidrager til at belyse områder og spørgsmål fra flere sider, hvilket øger evalueringens validitet.

En mere detaljeret beskrivelse af dataindsamlingsmetoderne fremgår af det følgende.

Dokumentanalyse – CKF'erne

Forsøgene indbefatter en række CKF'ere, som er relevante i evalueringssammenhæng i forhold til at belyse den tiltænkte vægtning mellem fag og didaktik ved reduktion af linjefagene. CKF'erne belyser desuden de faglige målsætninger sammen med bekendtgørelsen generelt, hvorfor de i evalueringen er anvendt som udgangspunkt for interview med studieansvarlige og undervisere om den realiserede vægtning i forsøgene.

Registerdata

Rambøll har i forbindelse med evalueringen indsamlet registerdata om udbud og valg af linjefag. Data er indsamlet fra de studieadministrative systemer via uddannelsesstederne. Desuden har Rambøll indhentet data indsamlet af Professionshøjskolernes Rektorkollegium og UNI*C om de studerendes linjefagsvalg i hhv. 2009 og 2010. Rambøll er i den forbindelse blevet opmærksom på usikkerheder i data, som efterfølgende har haft betydning for de analyser, der er gennemført i forbindelse med evalueringen.

Der er identificeret tre kilder til usikkerhed i data. For det første er der identificeret en manglende pålidelighed i data indberettet til Rambøll. For det andet kan det konstateres, at de indsamlede data for 2010 ikke stemmer overens med de data, der er indsamlet af UNI*C i oktober 2010. For det tredje foreligger der ikke sammenlignelige data over tid.

Problemer med de indsamlede data. I de indsamlede data er der identificeret flere problemer, hvor de vigtigste er følgende:

- Flere institutioner har indrapporteret studerende, der begynder på natur og teknik på 36 ECTS-point, det år de begynder på studiet – i mange tilfælde efterfulgt af fysisk/kemi på 36 ECTS-point året efter. Da der er tale om ordinære studerende, burde disse have været indrapporteret som det generelle forsøg med naturfag.
- Der er indrapporteret studerende med engelsk som obligatoriske linjefag, der tager faget to år efter, de er begyndt. Der er formodentlig tale om studerende, der ikke tager engelsk som første linjefag.
- Studerende under det generelle forsøg med naturfag er i en række tilfælde indrapporteret to gange – både for det indledende år og for specialiseringen. Det var hensigten, at de skulle indrapporteres som generelt forsøg med angivelse af evt. påbegyndt specialisering.
- Der er indberettet forsøgsdeltagelse for standardforsøg i 2007 og 2008, hvor forsøgene endnu ikke var godkendt.

Disse problemer kan rettes i det indsamlede materiale, men kan ses som udtryk for, at der blandt nogle institutioner hersker en vis forvirring om, hvordan forsøgene skal afgrænses og forstås – særligt i forhold til det naturfaglige område. Dialogen med institutionerne i forbindelse med indsamling af data og de gennemførte casebesøg efterlader ligeledes indtrykket af, at der ikke alle steder er en høj bevidsthed om forsøgene, og hvad de konkret betyder. Nogle af fejlene kan selvsagt også skyldes forglemmelser eller tastefejl i indrapporteringen.

*Afvielser fra de af Uni*C indsamlede data.* Sammenlignes de data, Rambøll har indsamlet, med de data Uni*C har indsamlet for 2010, er der en række afvielser. Afvielserne er analyseret på landsplan og institutionsniveau. På landsplan gælder det, at der generelt er identificeret flere deltagere i forsøgene i de data, Rambøll har indhentet, end i data fra Uni*C. I alt knap 150 forsøgsdeltagere. På institutionsniveau er der både eksempler på, at Rambøll har identificeret færre og flere deltagere. Rambøll har været i kontakt med en række institutioner, hvor der har været markante forskelle mellem de to datakilder, uden at kunne identificere fejl i de data, Rambøll har indsamlet. Det er også bekræftet, at både Rambøll og Uni*C har indsamlet data om ordinære studerende. Rambøll har indsamlet data senere end Uni*C, hvilket kan betyde, at flere er faldet fra, men det burde betyde, at Rambøll ville identificere et mindre antal forsøgsdeltagere. Samlet set tegner der sig et billede af, at afvielserne på de forskellige uddannelsessteder afspejler forskellige forhold, som Rambøll ikke kan korrigere/kontrollere for.

Problemer med at sammenligne data over tid. Hvad angår de studerendes første linjefag, har Rambøll fået udleveret data for perioden 2007 til 2010. For de studerendes tredje og fjerde linjefag er der indsamlet data i 2009 og 2010 af hhv. Professionshøjskolernes Rektorkollegium og Uni*C. For 2009 er Rambøll ikke bekendt med data, der dækker alle linjefagsvalg. Data for 2009 og 2010 kan alene sammenlignes i forhold til første linjefag, idet 2009-fagene bade inkluderer oplysninger om det faktisk valgte linjefag og på tænkte linjefag.

De observerede problemer i registerdata er problematiske i evalueringssøjemed, da de begrænser analysemulighederne. Således kan Rambøll ikke sammenligne de historiske statusopgørelser om linjefagsvalg fra UNI*C med de af Rambøll indsamlede data om linjefagsvalg.

Spørgeskemaundersøgelse blandt studerende på læreruddannelsen

En helt central nøgleaktør i forhold til forsøgene er de lærerstuderende, der deltager i et af forsøgene, idet de har erfaring med den praktiske implementering af forsøgene. Rambøll har derfor gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt en stikprøve på 338 lærerstuderende (med studiestart i 2010). Spørgeskemaet bestod af 20 normalspørgsmål samt 3 åbne spørgsmål. Kontaktinformation på stikprøven blev udtrykt via de studieadministrative systemer.

Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført som elektronisk selvudfyldelse, hvor respondenterne via e-mail fik tilsendt en mail med et individuelt link til spørgeskemaet. Der gennemførtes tre rykkerrunder via e-mail og derefter en afsluttende telefonisk rykkerrunde med mulighed for telefonisk interview.

Besvarelsesprocenten fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 1: Besvarelsesprocent

	Antal	%
Gennemført	228	67 %
Nogen svar	12	4 %
Frafaldet	39	12 %
Ikke besvaret	59	17 %
I alt	338	

Casebesøg på syv uddannelsessteder med interview med undervisere, studievejledere, studerende og studieansvarlige.

Rambøll har gennemført syv institutionsbesøg med henblik på at interviewe udvalgte nøglepersoner med relation til de igangværende forsøg. Besøgene er gennemført inden for én dag på hver af de syv uddannelsesinstitutioner.

Uddannelsesstederne er udvalgt med øje for dækning på tværs af:

- Forsøgstype (vi ønsker en bred dækning med prioritering af standardforsøgene)
- Professionshøjskoler
- Institutionsstørrelse.

I forbindelse med casebesøgene har Rambøll gennemført interview med undervisere, studieansvarlige, studievejledere og studerende.

Undervisere (gruppeinterview)

Gruppeinterview med underviserne har tilvejebragt indsigt i deres vurdering af forsøgenes betydning for vægtningen mellem fag og didaktik ved reduktionen af linjefagene, forsøgenes placering inden for den eksisterende læreruddannelse og de studerendes muligheder for faglig fordybelse.

Studieansvarlige (interview)

I interview med den formelle ledelse på uddannelsesinstitutionen har interviewene fokuseret på ledelsens vurdering af eventuelle barrierer i forbindelse med implementeringen af forsøgene, håndtering af logistiske udfordringer i forbindelse med forsøgene, udbydernes oplevelse af eventuelle rekrutteringsrelaterede udfordringer i forbindelse med forsøgene, oplevelsen af utilsigtede effekter (positive og negative), forsøgenes betydning for udbud af linjefag og de studerendes mulighederne for faglig fordybelse samt inden for det naturfaglige område, hvilke erfaringer man har gjort sig med gennemførelse af lovens oprindelige naturfagsmodel, hvordan samspillet er mellem følgegruppens generelle forsøg og forligskredsens standardforsøg, og hvordan forsøgene er i relation til spørgsmålet om fagkombinationer rettet mod henholdsvis indskoling og udskoling samt vurdering af de specifikke adgangskrav.

Studievejledere (interview)

Studievejledere udgør en vigtig kilde til information på baggrund af deres tætte kontakt med de studerende og deres indsigt i de studerendes valg og begrundelser for valg af linjefag. Således har studievejlederne kunne informere evalueringen i forhold til forsøgenes betydning for forskydninger i de studerendes valg, herunder de studerendes fravælgelse af fag, nye "typiske" linjefagskombinationer og samspil med adgangskrav. Studievejlederne har ligeledes kunne kvalificere de observerede tendenser i forhold til mønstre i linjefagvalg samt forsøgenes betydning for søgning til og fastholdelse på uddannelsen.

Studerende (gruppeinterviews)

Studerende, der er aktivt deltagende i forsøgene, udgør centrale kilder til information, først og fremmest gennem deres deltagelse i førnævnte spørgeskemaundersøgelse, men også i gruppeinterview i forbindelse med casebesøgene, hvor de studerende diskuterede deres erfaringer med de dimensionerede forsøg. Fokusområderne i de gennemførte interview var begrundelser for valg af linjefag, vurdering af forsøgenes betydning for søgning til og fastholdelse på uddannelsen samt deres vurdering af forsøgenes betydning for vægtningen mellem fag og didaktik ved reduktionen af linjefagene og de studerendes muligheder for faglig fordybelse.

BILAG 2: OPLÆG TIL EVALUERINGEN

Evaluering af forsøg med læreruddannelsen

- Oplæg

Tidsramme: Undersøgelsen skal afleveres til følgegruppen/UVM senest 1. august 2011. (Tidsrammen indebærer, at hovedparten af forsøgene ikke vil være afsluttet).

Baggrundsmateriale: UCC's rapport af 1. juni 2010 (baseret på interview med studerende, lærere og ledelse) samt Uni•C's linjefagsstatistik.

Forsøg, der skal indgå:

Følgegruppens generelle forsøg med naturfag

- Undervisningskompetence i natur/teknik ved gennemførelse af fællesmodulet. Herefter mulighed for valg af biologi, geografi og fysik/kemi.

Standardforsøgene:

- Fysik/kemi på 36 ECTS-point
- Natur/teknik på 36 ECTS-point
- Historie på 36 ECTS-point
- Idræt på 36 ECTS-point
- Engelsk som ét af de obligatoriske linjefag

Øvrige forsøg:

- International linje, UCC
- Bacheloropgave i almene læreropgaver, UCC
- Læreruddannelse for udenlandske studerende, UC Syd
- To profillæreruddannelser (specialundervisning samt ledelse), Metropol
- Forsøg med udbud af et ekstra linjefag
- Idræt som første linjefag, UC Lillebælt (kun 8 studerende)

Områder, der skal belyses (bruttoliste):

- Hvilken betydning har forsøgene for de studerendes valg af linjefag?
 - o Vil flere studerende vælge tre linjefag?
 - o Vil flere studerende vælge udsatte fag? Herunder praktiske/musiske fag og sprogfag?
 - o Vil flere studerende vælge fysik/kemi?
 - o Vil flere studerende vælge historie?
 - o Hvilke forskydninger sker der i øvrigt i de studerendes valg? Hvilke fag fravælges? Eksempelvis til fordel for engelsk som obligatorisk linjefag? Er der nye linjefagskombinationer, som særligt understøttes og bliver "typiske"?
 - o Forsøgenes samspil med de specifikke adgangskrav til linjefagene. Vælges fx engelsk (også) pga. lavere adgangskrav?
- Professionshøjskolernes udbud af linjefagene:
 - o Udbydes linjefagene både efter lovens model og i henhold til standardforsøgene?
 - o Hvilken betydning har forsøgene for professionshøjskolernes udbud af linjefag på de enkelte udbudssteder?
- Vægtningen mellem fag og didaktik ved reduktionen af linjefagene, herunder eventuel vurdering af forsøgs-CKF'erne.
- Frafald/gennemførelse på forsøgene sammenlignet med gennemførelsen i øvrigt.

- En særlig belysning af naturfagsområdet:
 - o Forsøgene set i relation til lovens målsætning om at styrke naturfagene – faglige udfordringer og rekrutteringsudfordringer
 - o Erfaringer med gennemførelse af lovens oprindelige naturfagsmodel.
 - o Hvordan spiller følgegruppens generelle forsøg sammen med forligskredsens standardforsøg?
 - o (Evt.: forsøgene set i relation til øvrige problemstillinger inden for naturfagsområdet, herunder spørgsmålet om fagkombinationer rettet mod henholdsvis indskoling og udskoling samt vurdering af de specifikke adgangskrav til fysik/kemi).
- Hensynet til professionshøjskolernes muligheder for planlægning og tilrettelæggelse.
 - o Hvordan håndterer professionshøjskolerne eventuelle logistiske udfordringer i forbindelse med forsøgene? Herunder i forhold til praktiktilrettelæggelsen, samlæste hold samt tilrettelæggelse af 0,2-delen?
- Eventuelle forsøg med ophævelse af kravet om obligatoriske fag.
 - o Er sådanne forsøg efterspurgt af professionshøjskolerne eller af de studerende? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Opsamling af erfaringer med udbud af et ekstra linjefag.
- Samlet vurdering af forsøgene i forhold til linjefagsstrukturen i læreruddannelsen. Hvordan fungerer forsøgene set i forhold til:
 - o Lovens målsætninger (faglig fordybelse, linjefagsdækning, naturfag, styrkelse af de pædagogiske fag mv.)
 - o Principperne i de udmeldte forsøgsrammer fra februar 2009
 - o Målsætningerne bag forligskredsens beslutning om standardforsøg fra marts 2010.